

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

ZAKLJUČNA PROJEKTNNA NALOGA

SARA ARGENTI

KOPER, 2012

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT

Zaključna projektna naloga

PRAVNA UREDITEV ČLOVEKOVEGA ODNOSA DO ŽIVALI

Sara Argenti

Koper, 2012

Mentor: viš. pred. mag. Elizabeta Zirnstein

POVZETEK

Diplomska naloga obravnava perečo problematiko pravne ureditve varstva živali predvsem v Republiki Sloveniji. Namen je opozoriti na slab položaj živali, najprej s teoretičnimi izhodišči, nato pa z obravnavanjem vprašanj, ki so s pravnega vidika pomembna za urejanje odnosa človeka do živali. Seznanimo se z definicijami mučenja kot jih določa slovenska zakonodaja, obširno se dotakne tudi pojava testiranja na živalih in nazorno prikazuje kako tovrstna testiranja potekajo, v posebnem razdelku pa se avtorica sprašuje tudi o (ne)etičnosti tovrstnega početja ter nas seznaniti z alternativnimi metodami, katere so danes žal zgolj cilj za prihodnost. V nalogi so naštet in predstavljeni organi nadzora v Republiki Sloveniji, prikazana so društva za dobrobit živali, ki so plod brezmejnega ljubezni do nikogaršnjih živali, a žal brez nikakršne zakonske pooblastitve. V sedmem poglavju je predstavljen nekaj primerov iz prakse, med katerimi tudi primer, za katerega je bila za kruto mučenje živali izrečena prva zaporna kazen. V zadnjem poglavju so predstavljeni predlogi zakonskih sprememb, ki bi izboljšali pravni položaj živali ter analiza morebitnih rešitev s katerim bi zakonodaja, ki ureja varstvo oz. zaščito živali pri nas izboljšali.

Ključne besede: zaščita živali, varstvo živali, pravni položaj živali, testiranje na živalih, mučenje živali, živalska policija.

SUMMARY

The thesis outlines the burning issue of regulating the area of animal protection, particularly in Slovenia and it aims to draw attention to the growing issue – the ongoing animal cruelty. It also offers theoretical definitions of animal cruelty as provided by the Slovenian legislation. The thesis puts special emphasis on animal testing and it amply illustrates its process. The author then questions the ethics of such actions and proposes some alternative methods which are merely a long-term goal. The thesis specifies and presents the supervisory bodies, numerous associations which try to contribute to the welfare of animals on the basis of endless human love for homeless animals, only without any statutory powers. The seventh chapter contains several practical examples, a case in which prison sentences were pronounced for animal cruelty for the first time. In the last chapter, the author proposes to change the legislative status of animals, suggests the establishment of animal police and attempts to analyse the possible solutions with a view to improving the existent legislation on animal protection.

Keywords: animal protection, legal status of animals, animal testing, animal cruelty, animal police.

UDK: 179.3:343.58(043.2)

VSEBINA

1	Uvod.....	1
1.1	Opredelitev problema in teoretičnih izhodišč	2
1.2	Namen in cilj diplomskega dela	3
1.3	Predvidene metode za doseg cilja	3
2	Definicija živali in njihov pravni status	4
2.1	Pravice živali	5
3	Pozitivnopravna ureditev	7
3.1	Mednarodna zakonodaja.....	7
3.2	Pravna ureditev v Republiki Sloveniji.....	10
3.2.1	Ustava Republike Slovenije.....	10
3.2.2	Zakonska ureditev	11
4	Mučenje živali.....	15
4.1	Teoretične definicije mučenja kot jih navaja slovenska zakonodaja	15
4.1.1	Dopustno mučenje	15
4.1.2	Nedopustno mučenje.....	16
5	Poskusne živali.....	17
5.1	Opredelitev pojma poskusov na živalih	17
5.2	Etičnost testiranja na živalih ter alternativne metode.....	19
5.3	Zakonska ureditev področja poskusov na živalih.....	20
5.4	Testiranje na živalih v številkah.....	21
6	Preprečevanje mučenja živali s strani organov nadzora v RS.....	24
6.1	Veterinarska uprava Republike Slovenije – VURS	24
6.2	Policija.....	28
6.3	Prostovoljna društva za dobrobit živali	28
7	Učinkovitost zakona o zaščiti živali v praksi	31
8	Predlog sprememb	34
8.1	Kritika zakonodaje in sprememba pravno-statusnega položaja živali	34
8.2	Poostreno izvrševanje nadzora in uvedba živalske policije	35
9	Sklepne ugotovitve	38
	Literatura.....	39
	Pravni viri	40
	Drugi viri.....	41
	Priloge.....	43

PREGLEDNICE

Preglednica 1: Število uporabljenih živali v poskusih v državah EU in Sloveniji.....	21
Preglednica 2: Število prekrškov po ZZZiv po posameznih policijskih postajah v RS.....	32

SLIKE

Slika 1: Za testiranja najpogosteje uporabljene živalske vrste v RS leta 2010.....	23
Slika 2: Število opravljenih inšpekcijskih pregledov med letoma 2007 in 2010 v RS.....	26
Slika 3: Izrečeni ukrepi inšpekcijskih služb med letoma 2007 in 2010 v RS.....	27

SEZNAM KRAJŠAV

ZZZiv	Zakon o zaščiti živali
ZVO	Zakon o varstvu okolja
ZON	Zakon o varovanju narave
ZVet	Zakon o veterinarstvu
ZŽiv	Zakon o živinoreji
VURS	Veterinarska uprava Republike Slovenije

1 UVOD

Na našem planetu obstaja veliko živalskih vrst, medsebojna povezanost človeka in živali pa traja že od prazgodovine, od samega nastanka človeštva dalje. V antiki sta žival in človek živela v sožitju, pračlovek je bil del živalskega in rastlinskega sveta ter se je z njimi počutil enotnega. Živali so bile v določenih obdobjih prazgodovine za človeka svete, njihovo ubijanje pa prepovedano. Racionalno mišljenje in moderni svet pa sta z leti to vez zrahljala, v veljavo je stopila doba antropocentrizma, ki je temeljila na pravici človeka kot superiornega bitja podrediti si vse, s čimer je do sedaj živel v sožitju. Z modernizacijo in industrializacijo se je položaj živali le še slabšal. Masovne farme za zakol živali, laboratoriji za poskuse na živalih, ki letno trpinčijo in ubijejo na tisoče nedolžnih bitij, ter nečimrnost človeka so privedli do stanja, kakršno je danes: žival kot objekt za doseg cilja, kot predmet za zaslužek.

Tako surov, brezbrizen in krut odnos, ki smo mu danes priča s strani človeške vrste, je pokazatelj problema, ki se na tem področju vse bolj razširja. Kako pomembna je torej z etičnega vidika žival za človeka? Vprašanje, ki se tukaj pojavi, je, ali naj jo še naprej obravnavamo kot drugorazredno bitje, zgolj kot sredstvo za lastne cilje, pa naj bodo kakršnikoli že, ali naj poskušamo vsaj malo razširiti neke vrste moralni egalitarizem. Filozofske razprave, ki so že v sedemdesetih letih pričele z razmišljanjem o možni spremembi statusa vrst, ki ne spadajo med »človeške«, se nadaljujejo še danes, a žal, v večini primerov brez omembe vrednega napredovanja. Zato ni nič nenavadnega, da so živali upoštevane tudi v zakonodaji po vsem svetu, pri čemer Republika Slovenija ni izjema. Primarni namen te zakonodaje je zaščita živali, vendar zakonodaja določa še vse kaj drugega, določa okvirje za njihovo dobrobit, napotke za pravilno vzrejo in nenazadnje žival štiti pred človekom.

Od tradicionalnega prepričanja, po katerem so bile živali spoštovane, človek pa je imel moralno dolžnost, da jim ni škodoval, je vzklikala ideja, da so kot čuteča bitja tudi nosilci pravic. Metamorfoza človeško-živalskega odnosa je imela vpliv tudi na področju pravne ureditve, državljani pa so ustanovili številna prostovoljna združenja v boju proti krutosti do živali, pred njihovim zanemarjanjem, za zaščito hišnih živali in za boj proti vivisekciji. V zgodovini namreč, ko so na področju zaščite živali »premogli« zgolj sočutje, poznali in obsojali pa samo večje probleme, kot sta zoofilija in vivisekcija, so bile pravice živali nedvomno tabu tema. S širjenjem listin o pravicah živali so se prevladujoča prepričanja prebila in tako se je začel skupen prehod proti biocentrizmu.

Družbena področja urejajo zgolj najosnovnejša določila v dobrobit živali, saj je tako, da so živali v preteklosti imele zgolj instrumentalno vlogo, danes pa ima žival za človeka neko vrednost. Vendar tudi to velja v večini zgolj za hišne ljubljence, kar nakazuje njihovo število, ki z leti narašča.

Na žalost so to le primeri, samo manifestacije določene pravne vrzeli, ki pa je skupna realnemu stanju večine držav. Potreba po sistematični pravni ureditvi, predvsem učinkoviti, zato ne sme več biti prezrta.

1.1 Opredelitev problema in teoretičnih izhodišč

Odkar obstaja človek, živi v sosedstvu z živalmi, le odnos do njih se je s časom spreminjal. Sprva je žival človeku pomenila nevarnost za preživetje, v času rimske civilizacije pa je dobila, poleg hrane, še dodatno vlogo v človekovem življenju – služila je za zabavo premožnim ljudem, kot tudi za mučenje skupin in posameznikov in čeprav se je že pojavljal nekakšen odnos do udomačenih živali, še ne gre govoriti o ljubiteljskem odnosu do živali. V rimskem pravu je bila žival stvar, ki je bila v pravnem prometu, prostoživeče živali pa *res nullius* – vsak je lahko z njimi, če jih je ujel na prostem, počel kar je želel. Odnos do živali se tako tudi v zadnjem tisočletju ni bistveno spremenil, izdiferenciral se je zgolj v vprašanju ali gre za domačo ali klateško žival (Strojin 1994, 141-142).

Odnos človeka do živali je lahko različen in večplasten. Ljudje smo do živali lahko ljubeči in skrbni, poznamo pa tudi primere zanemarjanja živali, slabega in grdega ravnanja z njimi, kar bo glavna tema te naloge. Človekova okrutnost do živali je namreč v današnjem času dosegla do zdaj še nepoznane razsežnosti; milijoni živali brezupno životarijo v hlevih za množično vzrejo, milijone opic, psov in miši do smrti mučijo v poskusnih laboratorijih, milijoni divje živečih živali so žrtve primitivnega, neusmiljenega lova, ki ga vedno več ljudi odklanja. Na živalih se danes ne preizkuša samo farmacevtskih izdelkov; živali trpijo tudi za lepoto, na njih se preizkuša vse od kozmetičnih izdelkov, parfumov, pa do čistil za gospodinjstvo. Poleg vsega zgoraj naštetega so živali pravno obravnavane kot stvari, posledično nimajo svojih pravic. Zakon o zaščiti živali (ZZZiv, Ur.l. RS, št. 98/1999, 126/2003, 20/2004, 61/2006, 14/2007, 43/2007) določa samo obvezna ravnanja ljudi do živali, ki naj bi jih zaščitila, vendar pa te dolžnosti niso istočasno tudi pravice živali. V primeru kršenja teh dolžnosti, ki se kažejo npr. v kršenju dostojanstva živali, te ne morejo iti na sodišče in tam zaščititi svojo fizično in psihično integriteto, kot lahko to stori človek.

V Sloveniji imamo kar nekaj pravnih aktov, ki urejajo odnos človeka do živali. Če začnemo s tistimi bolj splošnimi, lahko omenimo Zakon o varstvu okolja (ZVO-1, Ur.l. RS, št. št. 41/2004, 17/2006, 20/2006, 28/2006, 39/2006, 49/2006, 66/2006, 112/2006, 33/2007, 57/2008, 70/2008, 108/2009, 48/2012, 57/2012), Zakon o ohranjanju narave (ZON, Ur.l. RS, št. 56/1999, 31/2000, 110/2002, 119/2002, 22/2003, 41/2004, 96/2004, 61/2006., 63/2007, 395/06-24, 64/07-13, 117/2007, 76/07-9, 32/2008, 386/06-32, 8/2010), Zakon o veterinarstvu (ZVet, Ur.l. RS, št. 33/2001, 110/2002, 45/2004, 62/2004, 141/01-17, 93/2005) in Zakon o živinoreji (ZŽiv, Ur.l. RS, št. 18/2002, 110/2002, 8/2003, 110/2002, 45/2004). Najpomembnejši pravni akt na tem področju pri nas pa je že prej omenjen Zakon o zaščiti

živali, na katerega se bom v tem diplomskem delu tudi najbolj osredotočila. V vseh omenjenih pravnih aktih je žival obravnavana kot del svoje vrste, s predpisi nekoliko zaščitena pred najbolj krutimi zlorabami, pa še to ne v vseh primerih, saj je odvisno tudi od vrste, pri čemer so hišne živali bolj zaščitene od rejnih ali poskusnih živali.

Medtem ko so bile torej živali v zgodovini predvsem sredstvo za zabavo ter mučenja, in v novem veku veljajo za člen prehranjevalne verige in pripomoček za razna kozmetična testiranja, lahko napovemo, da bodo v 21. stoletju pravni subjekt?

1.2 Namen in cilj diplomskega dela

V diplomskem delu bodo obravnavana teoretična izhodišča za varstvo živali, zakonska ureditev zaščite živali, opisan bo status živali kot ga določajo zakoni, predstavljene bodo njihove pravice, zaščita in druga vprašanja, ki so s pravnega vidika pomembna za urejanje odnosa človeka do živali. Skozi pregled in temeljito analizo zakonodaje bom poskušala ovrednotiti njeno primernost ter ustreznost in kjer bo to potrebno, predlagati ustrezne izboljšave.

V svojem diplomskem delu izhajam iz naslednjih hipotez:

- slovenska zakonodaja na področju zaščite živali je primerna, vendar v praksi nima želenega učinka,
- pravni položaj živali v Republiki Sloveniji bi izboljšala uvedba živalske policije po zgledu Združenih držav Amerike.

1.3 Predvidene metode za doseg cilja

Pri izdelavi naloge bom uporabljala deskriptivno metodo, metodo analize, povzemanja, sinteze, zgodovinsko metodo ter metodo dedukcije.

2 DEFINICIJA ŽIVALI IN NJIHOV PRAVNI STATUS

Tradicionalni pogled modernega prava določa, da so živali stvari. Že Občni državljanski zakonik (Bežek in Regally 2011, 122) iz leta 1811, je v svojem 295. členu navajal *»trava, drevesa, plodovi in vse rabne stvari, ki jih zemlja rodi na svojem površju, so dotlej nepremična imovina, dokler niso odločene od zemljišča. Celo ribe v ribniku in divjačina v gozdu postanejo šele tedaj premično blago, kadar so ribe vzete iz ribnika in ko je divjačina ujeta ali ubita«*, da je stvar vse, kar človeku služi za rabo. Ob upoštevanju dejstva, da živali danes služijo kot testni objekti, poleg tega da predstavljajo večinski delež prehrabne industrije, lahko trdimo da so živali stvari – torej objekti. Pojem objekt namreč obsega vse od stvari do predmeta, na kratko, del materialnega sveta nasploh, objekte gre torej iskati izven pojma človeka, medtem ko je subjekt nekaj kar nosi dejanja, je nosilec zavestnih in nezavednih doživljanj, torej človek sam. Bistvena razlika med objektom in subjektom je tako vloga, ki jo eden in drugi igrata v pravnem svetu – s subjektom kot aktivnim dejavnikom ter objektom kot pasivnim. Za žival lahko torej rečemo, da je objekt prava, z zakonom nekoliko zaščiten pred najhujšim mučenjem.

V nadaljevanju bom predstavila nekaj od številnih definicij, ki jih je moč najti med teoretiki in na spletu, sama pa delim zgolj mnenje tistih, kateri so mnenja, da so živali vsa živa bitja, izvzemši človeka, ki so sposobna čutiti bolečino, trpljenje in nelagodje ter so se sposobna sama premikati.

Poleg same definicije živali pa je za vsebino te naloge pomemben tudi njihov pravni status. Tako sta se tudi v teoriji izoblikovali dve skupini: pripadniki ene se zavzemajo za to, da so živali pravni subjekt, medtem ko drugi trdijo da to nikakor ne morejo biti, in jih klasificirajo kot objekte. Če se torej osredotočimo na teoretike iz zgodovine, lahko vidimo, da so se že med njimi razvila različna stališča glede statusa živali, tako je Descartes (2004, 57) trdil, da žival, za razliko od človeka, ne zna govoriti in prav to je bil zanj dokaz, da tudi ne misli, nima duše, iz tega pa sledi, da niti čutenja nima, kljub temu, da je v osnovi podobna človeku in ima živce pa bolečine ni sposobna čutiti. Na podlagi številnih poskusov na živalih, ki jih je tudi sam opravljal in so bila za tisti čas precej zloglasna, je celo trdil, da se žival zgolj obnaša, kot bi čutila bolečino – enačil jo je s strojem. Ravno nasprotno pa je Singer (1990, 10) trdil, da je bolečina živali enaka njegovi bolečini, torej bolečini človeka in jih tako postavljajal njemu ob bok.

Če se torej vprašamo, kaj žival sploh je, naletimo na ogromno število definicij različnih avtorjev. Že samo v statutih živalskih zlorab v Združenih državah Amerike je moč najti različne definicije živali za različne države. Tako npr. v Californiji beseda »žival« predstavlja vsako »neumno bitje«, v Alaski ta pojem zajema vse vretenčarje razen ljudi, in izključuje ribe. V Texasu so tako pojmovana vsa udomačena živa bitja ter vsako bitje, ki je bilo

predhodno ujeta in preneseno iz divjine, živali v divjini torej v ta pojem niso zajete. V državi Maine pa pod to besedo razumejo vsako živo bitje razen človeka, ki je sposobno čutiti. Že na prvi pogled lahko torej vidimo, da so do živali najbolj »prijazni« v državi Maine, čeprav ni točno definirano, kaj v pojem »čuteča žival« spada, najmanj pa v Texasu, kjer živali v divjini ne štejejo (Beirne 2009, 9). Medtem ko lahko v Slovarju slovenskega knjižnega jezika preberemo, da je žival bitje, ki se hrani z organskimi snovmi, ima čutila in se navadno lahko premika pa ZZZiv ne navaja nikakršnih definicij, ampak živali zgolj razvrsti pod domače, divje, rejne, poskusne, itd.

Vendar vse le ni tako enostavno, saj teorija živali dalje rada razdeli med tiste, ki so sposobne zaznavati čute iz okolice ter imajo razvit živčni sistem, torej čutijo bolečino ter med tiste, ki tega niso sposobne. Hkrati jih kot stvar ne moremo označiti, saj se od stvari razlikujejo v tem, da je njihov položaj urejen v specialnih zakonih, kljub temu jih ne gre obravnavati kot pravne subjekte, ker nimajo pravne sposobnosti, kar pomeni biti nosilec dolžnosti in pravic, pomeni biti sposoben odgovarjati za svoja dejanja. Tukaj pa se pojavi problem, saj živali tega niso sposobne, tako kot tudi niso sposobne imeti in izpolnjevati nikakršnih obveznosti.

Kljub neštetim različnim definicijam pa problematika pravne ureditve pravnega odnosa do živali zajema več kot le definicijo in njihov pravni status. V nadaljevanju naloge se bom podrobneje poglobila v zakonodajo, najprej s predstavitev tega področja kot ga poznajo drugod po svetu, kasneje pa se bom osredotočila tudi na pravno ureditev v Republiki Sloveniji.

2.1 Pravice živali

Med teoretiki je moč najti različna mnenja, nekateri zagovarjajo tezo, da živali nimajo zmožnosti čustvovanja, občutenja in razuma, posledično jim naj ne bi bilo moč pripisati tako dolžnosti kot tudi ne pravic. Na drugi strani pa so vse glasnejši tisti, ki zatrjujejo da so živali živa bitja, enakovredna nam in si zato zaslužijo vse spoštovanje. Eden takih je tudi predsednik Društva za osvoboditev živali, Stanko Valpatič (v Aleksič 2010, 48-51), ki opozarja na to, da se ljudje premalo zavedamo, koliko nam žival lahko da. Tako tudi pravi, da bi morale biti pravice živali, tako kot so to človekove pravice, sestavni del različnih državnih dokumentov. Če se človeku zgodi krivica, lahko svoje pravice uveljavlja na sodišču, zanje dobi odškodnino, zagotovljene so mu pravice in osnovne življenjske potrebe, žival pa tega ne more, sama po sebi je nemočna – skrbeti zanjo in za vse njene vitalne potrebe je namreč dolžnost človeka.

Ravno tako kot Valpatič, tudi Prodanovič (2002, 17-18) zagovarja stališče živali kot živega bitja, ki čuti in trpi in zavrže tezo, da žival kot taka nima razuma, prištevnosti in svobode, zaradi česar naj bi ne imela niti moralnih in pravnih upravičenj, to je pravic ali prvine etične subjektivitete. Tako mnenje izpodbija s trditvijo, da imajo moralno in pravno upravičenje tudi

otroci in duševno bolne osebe. V svojem članku tudi navaja, da se žival lahko med drugim varuje tudi tako, da se vse ljudi zaveže k pravilnemu ravnanju z njimi. Šele takrat bi namreč lahko dosegli, da bi ljudje imeli tako pravne in moralne dolžnosti do živali in bi se jih tudi zavedali. V članku je moč zaslediti tudi zanimivo razmišljanje, da bi, če bi živali dobile nekatere pravice nasproti ljudem, ljudje dobili obveznosti nasproti živalim ter pri tem ne obveznosti do drugih ljudi glede živali. Vendar se pri vprašanju, ali živalim priznati moralna in pravna upravičenja, pojavi dilema, katerim živalim to priznati ter kakšne pravice oziroma ali imajo živali že same po sebi nekatere naravne pravice.

3 POZITIVNOPRAVNA UREDITEV

3.1 Mednarodna zakonodaja

V prvih civilnih zakonodajah po svetu so bile živali opredeljene kot stvari, človek si je nad njimi lastil pravico, brez upoštevanja teze, ki jo je postavil že biolog in evolucionist Darwin (1871, 448) ko je priznal in javno objavil; živali tako kot človek imajo zmožnost občutiti bolečino, nadlogo, veselje in ugodje. Lastninska pravica se je tekom let omejevala, na začetku zgolj z določitvijo prepovedi mučenja, kasneje so to prepoved tudi uzakonili, vendar je žival ostala predmet brez pravic.

Zadnja leta se zakonodaja po svetu, ki zadeva živali ter njihovo pravno varstvo, vseskozi dopolnjuje, na tem področju delujejo mnoga društva kar pripomore k večji ozaveščenosti, kar pa posledično privede do konstantnega izpopolnjevanja zakonodaje. Živali dobivajo vse več pravic, a je kljub temu večinoma položaj živali še vedno slab.

Ena izmed držav z najbolje urejeno zakonodajo s področja varstva živali je nedvomno Švica, ki je, kot navaja Esih (2010) v svojem članku, leta 2003 sprejela Zakon o zaščiti živali, s katerim je razglasila, da živali ne sodijo več med stvari. Sedanji status živali je pri njih tako med pravnim subjektom in stvarjo. Tam se pojem varstvo pravic živali razume nekoliko drugače kot ga poznamo pri nas, namreč, ne gre toliko za njihove pravice, kot predvsem za varovanje živali ter spoštovanje njihove drugačnosti. Tak položaj določa njihov civilni zakonik, ki v svojem 641. členu navaja, da živali ne predstavljajo stvari. To je pripeljalo do sprememb na mnogo področjih, tako se je položaj živali izboljšal v dednem, družinskem in odškodninskem pravu, saj so bila ta področja prilagojena novim razmerjem med živaljo in človekom. Žal pa je še vedno tako, da večina ostalih pravnih norm velja izključno za domače živali in ne tudi za prosto živeče živali, živali v ujetništvu ter živali namenjene reji, zato so določena področja, kot sta delovno pravo ter področje pravne odgovornosti ostala nespremenjena. Čeprav živali na podlagi prej omenjenega pravnega odseka ne sodijo med stvari, za njih še vedno velja lastninska pravica, enako kot za premične stvari – to pomeni, da lahko njihovi lastniki z njimi razpolagajo svobodno, a v mejah švicarskega pravnega reda. Lastninska pravica se pridobi na različne načine, s prenosom lastninske pravice, ko prodajalec žival izroči kupcu, če kupec žival kupi v trgovini, itd. Največjo omejitev pri njih predstavlja Zakon o pravicah živali, ki lastniku nalaga vrsto dolžnosti in obveznosti do živali, poleg tega pa prepoveduje, da bi živalim kakorkoli omejili njihove osnovne življenjske potrebe. V primeru neupoštevanja, je v zakonu predpisana tudi točna kazen. Kot je torej moč videti, švicarska zakonodaja obravnava ogromno različnih določb povezanih z živalmi. Kot zanimivost velja omeniti, da švicarsko pravo ureja tudi pravico do obiska živali, v primeru razpadle zakonske zveze, pravno odgovornost, ki jo oseba, pri kateri je žival nastanjena, nosi ter vse finančne zadeve s tem povezane, saj se v primeru, da sta zakonca ki se ločujeta, tudi

lastnika živali, uredi vse potrebno za bodočo oskrbo te živali. Kot posebnost za Švico gre omeniti tudi, da je sodniku v primeru poškodbe ali usmrtitve živali pri odločitvi dovoljeno upoštevati tudi afekcijsko vrednost, ki jo ta žival predstavlja za lastnika, vendar je tudi to omejeno zgolj na domače živali in ne velja za vzrejne živali.

Prvi mednarodno sprejeti dokument, ki je živalim priznal pravice je bila Univerzalna deklaracija pravic živali, ki je bila razglašena 15. oktobra 1987 na sedežu Unseca v Parizu, sprejeta najprej v Angliji kasneje pa še v Franciji. Temelji na znanem revolucionarnem francoskem tekstu, izoblikovana pa je bila bolj kot etični kodeks in ne kot pravni dokument. Njeno besedilo je bilo pripravljeno v okviru mednarodnih srečanj s strani osebnosti iz filozofskih, pravnih in znanstvenih združenj skupaj z glavnimi združenji za zaščito živali vsega sveta, njen namen pa je zaščititi živali širom po svetu. Deklaracija predstavlja filozofsko stališče o odnosu med človekom in drugimi vrstami v prihodnosti. Vsebina deklaracije je prikazala vzporednice med živalmi in ljudmi. Ob vstopu v 21. stoletje tako človeku kaže standarde etike, ki bi v današnjem svetu, ki je že tako razburjen in kateremu grozi uničenje, morala biti že jasno izražena (Hardouin 2006, 171–184).

Za deklaracijo o pravicah živali lahko torej rečemo, da je skupek etičnih in ekoloških načel, ki zagovarjajo tezo, da so živali vse enake pred življenjem, zato je primarna naravna pravica vseh živih bitij pravica do enakosti v obravnavanju življenja, svobode in blagostanja ter zato v skladu z zakoni eksistence vsake vrste. Sprejeta je bila v prepričanju, da je življenje eno, da imajo vsa živa bitja en in edini skupen izvor, ob upoštevanju, da imajo vsa živa bitja naravne pravice, da morajo vsa bitja, katera imajo razvita živčni sistem, uživati posebne pravice. Nastala je ob upoštevanju dejstev, ki so zapisana v njenem uvodu, kot tudi dejstev, da je nepoznavanje teh pravic s strani človeka povzročilo resno škodo naravi in človeštvu, da je spoštovanje človeka do živali enako kot spoštovanje ljudi med seboj, v desetih členih pa Deklaracija oznanja, da imajo vse živali enake pravice do življenja, enake pravice do spoštovanja ter ureja vse ostale pogoje dobrobiti živali, vključno s prepovedjo imetja živali za zabavo, prepovedi usmrtitve živali, razen v primeru da je ta nujna, ter v svojem sedmem členu navaja, da je vsako dejanje, ki se konča z ubojem živali biocid, to pa je zločin proti življenju. Že znameniti evropski filozof Jacques Yves Cousteau (v Prodanovič 2002, 17-18) je namreč zapisal, da čeprav živali nimajo razuma in svobode, morajo biti udeležene v naravnem pravu, saj ima človek do njih določene obveznosti. Tako tudi ta dokument, ne daje živalim samo splošne pravice do varstva, ampak jih postavlja ob bok človeku. Prvi člen deklaracije namreč določa, da *»so vse živali rojene enake, in imajo enako pravico do obstoja«*, člen številka 2 pa navaja *»vsaka žival ima pravico biti spoštovana, človek pa, tudi sam kot del živalske vrste, jih nima pravice ubijati ali kakorkoli drugače izkoriščati.«* Ta in ostali členi deklaracije so človeku v pomoč, da je sposoben živeti v harmoniji s celotnim vesoljem. Vsekakor ni njen namen *»prebuditi«* pračloveka, vendar zgolj prebuditi njegovo spoštovanje, saj je človekova dolžnost, v dobro celotne skupnosti, kateri pripada in od katere je odvisen, da spoštuje življenje v vseh njegovih oblikah (Universal Declaration of Animal Rights 1990).

Univerzalna Deklaracija o pravicah živali je tako bila prvi mednarodni dokument, katerega vsebina so dolžnosti človeka do živali, poleg tega pa poznamo še številne druge mednarodne konvencije, ki pa ne gradijo več, tako kot Univerzalna Deklaracija, na pravicah živali, temveč na njihovi pravni zaščiti in predvsem v okviru varovanja okolja. Slovenija se je leta 1991 priključila Evropski Uniji in tako sprejela kar nekaj mednarodnih evropskih konvencij, med katerimi najpomembnejše:

Bonnska konvencija (Ur.l. RS, št. 72/98)¹ o varstvu selitvenih vrst prosto živečih živali. Cilj te konvencije je ohranjanje selitvenih vrst živali po celem svetu, opredeljuje pa naslednje pogoje:

selitvene vrste: zavzema celotno populacijo ali katerikoli zemljepisno ločeni del populacije katerekoli vrste, ki ciklično prehaja čez eno ali več državnih meja,

ohranitveno stanje selitvene vrste: zajema vse vplive, ki delujejo na selitveno vrsto ter lahko vplivajo na njeno ogroženost, razširjenost in številčnost.

Ramsarska konvencija (Ur.l. RS, št. 15/92)² je sestavljena iz dvanajstih členov in je bila sprejeta z Uredbo o ratifikaciji Konvencije o močvirjih, ki so mednarodnega pomena. Njeno poslanstvo je ohranjanje in pametno uporabljanje vseh močvirij s pomočjo lokalnih in nacionalnih ukrepov ter mednarodnega sodelovanja, kot prispevek k doseganju trajnostnega razvoja po vsem svetu.

Konvencija o biološki raznovrstnosti (Ur.l. RS, št. 30/96)³ danes predstavlja glavni mednarodni instrument za obravnavo biodiverzitete in prvi globalni sporazum o njenem ohranjanju, ratificiralo pa jo je že več kot 180 držav. Njen glavni cilj je ozaveščanje in opozarjanje, da naravni viri niso večni, glavni poudarki pa so:

- ohranitev biotske raznovrstnosti na državni in krajevni ravni,
- vključevanje načel varstva narave v vse oblike delovanja na državni in lokalni ravni,
- ustrezno izobraževanje, ozaveščanje ter vključevanje javnosti v dejavnosti ohranjanja biotske in krajinske pestrosti.

Konvencija CITES⁴ je angleška okrajšava za Konvencijo o mednarodni trgovini z ogroženimi prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami (Ur.l. RS, št. 110/99), poznamo jo tudi pod imenom 'Washingtonska konvencija'. Njen cilj je doseči, da mednarodna trgovina z živalskimi in rastlinskimi vrstami ne ogroža njihovega preživetja. Ta konvencija danes varuje že več kot 30.000 rastlinskih in živalskih vrst.

¹ V Republiki Sloveniji ratificirana leta 1998.

² Sprejeta v nekdanji SFRJ, dopolnjena leta 1982 in 1987.

³ V Republiki Sloveniji ratificirana leta 1996.

⁴ V Republiki Sloveniji ratificirana leta 1996.

3.2 Pravna ureditev v Republiki Sloveniji

Najstarejši zapisi o prizadevanju za dobrobit živali pri nas segajo v sredino 19. stoletja, ko je leta 1842 časnik Kmetijske in rokodelske novice najprej začel izhajati kot tednik, kasneje so novice izhajale dvakrat tedensko, potem pa spet tedensko, vse do leta 1902. Primarno so bile novice namenjene kot pomoč kmetovalcem, vendar so se kmalu razširile in našle pot do kulture, leposlovja in politike. Vidimo lahko torej, da ima prizadevanje k humanemu odnosu z živalmi tudi v naši deželi svojo zgodovino. Kmetijske in rokodelske novice, takrat še pod taktirko Avstro-Ogrske, danes namreč štejemo za ene najstarejših prizadevanj za dobrobit živali. V njih je med drugim moč zaslediti članek, kjer je kruto in nehumano ravnanje z živalmi označeno za greh, je nevzgojno in povzroča gospodarsko škodo. V februarju leta 1855 so za celotno tedanjo državo Avstro-Ogrsko izdali ukaz, s katerim »se daje postava zoper trpinčenje ali trapljenje živali«. Vsakega kršitelja so kaznovali, deležna oblast pa je dobila pravico, da izda še posebne prepovedi. Ta ukaz danes štejemo med najstarejša zakonska pravila naše domovine in čeprav so že takrat društvom za zaščito živali pripisovali velik pomen, je bil šele to začetek pravne ureditve kot jo poznamo danes (Siard in Šalehar 2008, 15), ko je varstvo živali omenjeno tudi v najvišjem pravnem aktu Republike Slovenije – Ustavi.

Pri zakonski zaščiti živali in sankcijam zoper mučitelje nismo na ravni naprednejših držav, saj imajo nekatere države rigorozne sankcije za kršitelje, ki se nehumano izživljajo nad živalmi, in kljub temu, da je zakonodaja tudi pri nas dokaj dobro nastavljena, se sankcije ne izvajajo tako kot bi se morale, kar ugotavlja tudi Kocbek (2010, 321-322), ki kot navaja, po dvanajstih letih od sprejetja krovnega zakona še vedno nimamo vseh podzakonskih aktov, oziroma smo nekatere pomembne dobili šele pred kratkim, med katerimi pa je po njegovem mnenju kar nekaj neustreznih in pomanjkljivih. Dalje razmišlja, da je najbrž prav to razlog, da je temu področju v naši družbi še vedno namenjen premajhen poudarek in da se državljani vse pogosteje srečujejo s primeri, ko ne vedo kaj storiti, niti na koga se obrniti ter do tovrstnih problemov postajajo »neobčutljivi«, o čemer pa več pišem v 8. poglavju.

3.2.1 Ustava Republike Slovenije

Ustava (Ur.l. RS, št. 33I/1991, 42/1997, 66/2000, 24/2003, 69/2004, 69/2004, 69/2004, 68/2006) je najvišji splošni pravni akt, s katerim država predpiše splošna načela in oblike svoje politične ter družbene ureditve. Sestavljajo jo splošno veljavna načela, s katerimi se strinjajo in jih delijo vsi državljani in je temelj vseh drugih pravnih aktov, ki skupaj sestavljajo pravni red države. Razglašena je bila po osamosvojitvi, leta 1991, ko jo je Državni zbor ratificiral na skupščinski seji in od takrat velja za najvišji pravni akt v Republiki Sloveniji. Ustava RS ne vsebuje določb o zaščiti in varstvu živali pred mučenjem, temveč v tretjem odstavku 72. člena z navedbo: »zakon določa, ob katerih pogojih in v kakšnem obsegu je povzročitelj škode v življenjskem okolju dolžan poravnati škodo. Varstvo živali pred

mučenjem ureja zakon« predpisuje le zakonsko urejanje tega področja. Danes ga poznamo kot Zakon o zaščiti živali, a je ta stopil v veljavo šele 8 let po osamosvojitvi, pred tem pa smo pri nas poznali zgolj Zakon o varstvu okolja, ki je v veljavo stopil dve leti za Ustavo RS.

Ustava od države zahteva, da aktivno določa okvire človekovemu odnosu do živali in posledično omejuje absolutnost uživanja lastnine v razmerju do živali in ostale narave, saj se morajo pri izvrševanju lastninske pravice upoštevati tudi njihovi interesi. Pličanič (2003, 105) z zavzemanjem za ekocentrično razumevanje tega ustavnega člena navaja tudi, da je interes drugih delov narave preživetje vrste.

3.2.2 Zakonska ureditev

Čeprav Ustava RS kot taka živali izrecno ne obravnava, pa so te v slovenski pravni ureditvi del precejšnjih pravnih aktov oziroma zakonov. Najpomembnejši med njimi je naš krovni zakon - ZZZiv, ki določa odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja, določa tudi kaj se šteje pod živali ter navaja, da je zaščita živali po tem zakonu dolžnost vsakega državljana. Poleg ZZZiv pa je pri nas v veljavi kar nekaj zakonov, ki določajo dobrobit živali.

Zakon o varstvu okolja ureja varstvo življenjskega in naravnega okolja ter splošne pogoje rabe naravnih dobrin kot temeljnega pogoja za zdrav in obstojen razvoj. Namen varstva je ohranitev, izboljšanje in razvoj celovitosti, raznovrstnosti in kakovosti naravnih prvin, naravnih združb, naravnih dobrin in v njihovem okviru naravnih bogastev. V svojem prvem členu tudi določa, da je merilo vseh ravnanj in norm varstva okolja človekovo zdravje, počutje in kakovost njegovega življenja, poleg tega pa tudi preživetje, zdravje in počutje živih organizmov. Ker so živali tukaj obravnavane kot del okolja, ta zakon zajema tudi njihovo dobrobit.

Podobno kot ZVO tudi Zakon o ohranjanju narave določa ukrepe ohranjanja naravne raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot s ciljem prispevati k ohranjanju narave. Ureja varstvo prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst vključno z njihovim genskim materialom in habitati ter ekosistemi, in omogoča trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti ter tako zagotavlja ohranjanje naravnega ravnovesja. V svojem 7. členu določa, da morajo tako fizične in pravne osebe kot tudi država ter druge osebe javnega prava ravnati tako, da prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti in varujejo naravne vrednote ter pri tem medsebojno sodelovati. Posebnost tega zakona je, da v svojem 160. členu opredeljuje morebitne prekrške in za njih določa kazni.

Naslednji zakon, ki ima pomembno vlogo pri zaščiti živali je Zakon o veterinarstvu, ki skrbi predvsem za zdravstveno zaščito in dobrobit živali, ravno tako pa ureja tudi inšpekcijski nadzor ter njegovo organizacijo, zagotavljanje in izvajanje. Zelo pomemben 3. člen pa določa

pravice in dolžnosti imetnikov živali, ki pa so podrobneje opisane in definirane v krovnem zakonu.

Poleg omenjenih je pri nas v veljavi še kar nekaj zakonov kot so Zakon o divjadi in lovstvu (ZDLov-1, Ur.l. RS, št. 16/2004, 120/2006, 98/04, 17/2008), Zakon o živinoreji (ZŽiv, Ur.l. RS, št. 18/2002, 110/2002, 8/2003, 110/2002, 45/2004), Zakon o gozdovih (ZG, Ur.l. RS, št. 30/1993, 13/1998, 53/95, 24/1999, 51/95, 56/1999, 31/2000, 67/2002, 110/2002, 112/2006, 40/06-10, 115/2006, 110/2007, 61/2010, 77/08-14, 106/2010) ter številni pravilniki in uredbe ki pa za mojo nalogo niso relevantni, zato se v njihovo podrobnejše opisovanje ne bom spuščala.

Zakon o zaščiti živali

ZZZiv je bil sprejet leta 1990 in je za Slovenijo pomenil prelomnico na tem področju, saj pred tem v našem prostoru nismo poznali zakona, ki bi živali zaščitil pred mučenjem. Ta namreč v desetih poglavjih določa »odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja; določa pravila za dobro ravnanje z živalmi; določa, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani; določa pogoje, ki jih je treba za zaščito živali zagotoviti pri reji živali, prevozu, izvajanju določenih posegov in poskusov na živalih, zakolu in usmrtitvi živali; ureja postopek, pravice in obveznosti v primerih, ko gre za zapuščene živali; določa pogoje za društva, ki na področju zaščite živali delujejo v javnem interesu; določa nagrade in priznanja na področju zaščite živali; ureja nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona ter kazenske sankcije za kršitelje določb tega zakona« (ZZZiv, Uradni list RS, št. 98/99).

Ta zakon tudi natančno opredeljuje kaj se šteje kot mučenje ter česa ne, bolj se bom temu posvetila v nadaljevanju naloge, bistvo pa je, da se pod to šteje vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje ter škodi njenemu zdravju.

Kot že rečeno ZZZiv v svojem prvem členu določa svojo namembnost, poleg tega pa jasno opredeljuje, da velja za vse živali, *»ki imajo razvita čutila za sprejem zunanjih dražljajev in razvit živčni sistem, da boleče zunanje vplive čutijo«*. Eden pomembnejših členov je zagotovo tudi 7., kjer ZZZiv jasno navaja, da mora skrbnik živali zagotoviti bivališče, hrano, vodo in oskrbo, ki je glede na vrsto živali primerna njenim fiziološkim potrebam. Dolžan ji je zagotoviti tudi svobodo gibanja ter dovolj prostora glede na njene fiziološke in etološke potrebe. Če so opustitve iz tega člena storjene naklepno in nastanejo posledice, ki živali povzročijo poškodbe, dalj trajajoče trpljenje ali celo privedejo do smrti, se šteje, da gre za mučenje živali. V praksi dejansko najpogosteje prihaja do kršitev prav tega člena, ko živali niso zagotovljeni zadostni bivalni pogoji, bodisi s premajhnimi pasjimi boksi, bodisi v primeru manjših hišnih ljubljencev ki nimajo zagotovljene zadostne svobode gibanja.

Vprašljiva je tudi problematika v zvezi z 11. členom, kjer je navedeno, da mora skrbnik hišni živali zagotoviti kontracepcijo, sterilizacijo oz. kastracijo in s tem preprečiti rojstno neželenih živali in prispevati k perečemu problemu današnje družbe, ko je vse več zapuščenih in brezdomih živali.

Sankcije

Problem slovenske zakonodaje je po mojem mnenju, bolj kot to, da je mestoma premalo jasna in detajlna, ter da so sankcije prenizke, dejstvo, da se sankcije ne izvajajo kot bi se morale. Saj bi najbrž bilo, če bi bilo zapornih kazni več, tudi krutega ravnanja manj. Kazenski zakonik (Ur.l. RS, št. 55/2008) za kruto ravnanje z živalmi predvideva denarne, za hujše oblike mučenja pa tudi zaporno kazen. V svojem 341. členu tako navaja, da se z denarno kaznijo, ali zaporom do šestih mesecev⁵ kaznuje kdor surovo ravna z živaljo, ali ji po nepotrebem povzroči trpljenje, z zaporom do enega leta pa se kaznuje kdor z dejanji iz prejšnjega dela stavka muči več živali, žival trajno pohabi, ali na krut način povzroči njen pogin. Kljub temu, da imamo napram drugim razvitim državam precej nižje kazni in sankcije, pa sam srž problema ni v tem, vendar v dejstvu, da se te kazni ne izrekajo dovolj pogosto, saj kljub temu da je maksimalna možna kazen določena v Kazenskem zakoniku eno leto, se sodniki pri nas le redko odločijo za ta obliko sankcije, tako pri nas žal še nismo bili priča izrečeni kazni, daljši od treh mesecev.⁶

ZZZiv v svojem 45. in 46. členu pod kazenskimi določbami določa denarne kazni za storilce, ki z mučenjem živali, kot je določeno v tem zakonu, povzročajo trpljenje ali smrt živali. Tudi te so, za fizične osebe od 200 pa do 800 evrov med najnižjimi v Evropi. Nasprotno torej od zaporne kazni, kjer ni problem v dolžini trajanja, temveč v samem (ne)izrekanju kazni, pa je v primeru denarne kazni nedvomno sporna njena višina. Lani smo pri nas bili priča primeru, ko je moški zbrcal mačko, ji z lepilnim trakom polepil tace, ji s sekuro odsekal del tkiva na zgornjem delu glave, nato pa še celo glavo. Okrajno sodišče v Slovenj Gradcu ga je spoznalo za krivega, kazen: en mesec zapora. Tri mesece kasneje je ta ista oseba polomila nekaj dreves in poškodovala krošnje, kazen: štirje meseci zapora. Videti je, da je bila pri nas v tem primeru za poškodovanje tuje lastnine izrečena 4-kratna kazen tiste, ki je bila izrečena za mučenje in kruto usmrteitev čutečega živega bitja. Velja omeniti tudi, da je prej omenjeno sodišče ocenilo, da do izvedbe prve kazni v tem primeru ne bo prišlo, če storilec v naslednjih dveh letih ne bo storil novega kaznivega dejanja (Medvešček 2011).

Odstopanja v kaznih so že samo na področju Evrope zelo velika. Kot v svojem delu navaja Tina Tement (2010, 74), je za prepovedana mučenja živali, za katera je pri nas predvidena

⁵ Kazenski zakonik je nedavno tega maksimalno kazen zvišal iz treh na šest mesecev.

⁶ Ljubljansko sodišče je aprila letos za storitev kaznivega dejanja hudega mučenja živali (psa privezanega na avtomobilsko kljuko vlekkel po cesti, nato pa odvrigel v grmovje) obsodilo A. Simoniška na tri mesece zapora, o čemer je več napisanega v 7. poglavju.

najvišja kazen – 800 evrov, v Veliki Britaniji v veljavi kazen, ki je približno 28-krat, v Nemčiji 31-krat, na Hrvaškem pa 2,5-krat višja od naše. Zanimivo je tudi dejstvo, da obsojenec pri nas žival lahko še vedno ima, medtem ko je v nekaterih drugih državah prepoved trajna, storilcu pa dodeljena prepoved nadaljnjega imetništva živali. Tudi drugod po svetu so zagrožene kazni v primeru mučenja živali precej višje kot pri nas, še navaja avtorica, saj v Ameriki lahko dosežejo tudi do 10 let zaporne kazni, medtem ko se denarne kazni tam začnejo pri 1000 dolarjih in znašajo vse tja do 500.000 dolarjev, kar je več kot 400-krat več kot pri nas.

Kot že omenjeno zakonodaja pri nas predvideva zgolj denarne in zaporne kazni, ne pa tudi prepoved nadaljnjega imetništva živali, kar je nedvomno ena od pomanjkljivosti našega pravnega sistema, saj niti zaporna niti denarna kazen dostikrat ne moreta doseči enakih učinkov kot bi jih dosegli s prepovedjo imetništva. Če je osebi izrečena zaporna kazen, ali celo zgolj denarna, ji s tem ne vzamemo možnosti, da bo živali enako škodovala tudi v prihodnosti, medtem ko bi ji bila s prepovedjo lastništva ta možnost trajno odvzeta.

4 MUČENJE ŽIVALI

4.1 Teoretične definicije mučenja kot jih navaja slovenska zakonodaja

Višek izživljanja nad živalmi predstavlja mučenje. ZZZiv prepoveduje mučenje kot vsako dejanje, ki živali povzroča poškodbo, bolečino, strah, nepotrebno ubijanje in dolgotrajno umiranje. ZZZiv navaja tudi nekaj najpogostejših oblik mučenja, katere razdeli med dopustno in nedopustno mučenje, vendar je, kot bomo videli v nadaljevanju, pri tem premalo detajlen, saj bi pod pojem mučenja morali spadati tudi neizpolnjeni pogoji, ki jih je lastnik živali dolžan zagotoviti. V to kategorijo spada bivališče, hrana, voda in nenazadnje oskrba na način, ki je glede na vrsto živali primeren njenim potrebam in je v skladu z znanstvenimi spoznanji (Strojin 1994, 141-142).

Tako je pogosta oblika mučenja, katera je prepogosto zanemarjena, mučenje živali v ujetništvu – pri tem je namreč treba živali zagotoviti bivalno okolje, ki bo karseda posnemalo njeno življenje v divjini, kar pa je v primeru določenih živalskih vrst (npr. plazilci) skoraj nemogoče. To, in tudi mnogi primeri mučenja in ubijanja živali so bili razlog in povod za ustanovitev številnih društev proti mučenju živali kakor tudi sprejem nekaterih mednarodnih dokumentov katere sem v nalogi že obravnavala in čeprav ga zakonodaja definira kot naklepno storjeno dejanje, ki živali povzroči hujšo poškodbo, dalj časa trajajoče trpljenje ali škodi njenemu zdravju pa je pojem mučenja veliko bolj širok kot samo to.

4.1.1 Dopustno mučenje

Dopustnega mučenja oz. termina kot takega slovenski zakon ne pozna, navaja pa določena ravnanja, ki so dovoljena in tako sprejeta kot dopustno mučenje. Sem spadajo poskusi na živalih, na katere se bom izčrpnije osredotočila v nadaljevanju naloge, ki jih smejo izvajati le organizacije, ki so za izvajanje poskusov na živalih odobrene s strani upravnega organa, pristojnega za veterinarstvo. Prav tako se tudi znanstveno-raziskovalno ali izobraževalno delo na izoliranih organih, tkivih in truplih predhodno usmrčenih živali lahko opravlja le s soglasjem upravnega organa in smatra kot dopustno.

Kot navaja Tina Tement (2010, 23) je po 26. členu ZZZiv dopustno usmrtiti živali rejene za proizvodnjo kože ali krzna, prav tako pa je dovoljena usmrtitev izvedena za potrebe naravoslovnih muzejev. V Predlogu Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali⁷ so tako predvidene spremembe tega člena, saj se pričakuje, da bo tudi Slovenija, tako kot že nekatere druge države (Švica, Hrvaška, Velika Britanija) sprejela zakonske omejitve ali popolno prepoved vzreje živali za krzno. Tudi če bi zakonska omejitev stopila v veljavo, bi to

⁷ Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali se kot priloga nahaja na koncu te naloge.

ne bilo prej kot leta 2016, saj je v ta namen krznarjem postavljen rok za pripravo na spremembe.

ZZZiv je sporen tudi v svojem 31. členu, kjer dopušča možnost, da lahko zavetišče, če mu v 30 dneh ne uspe oddati zapuščene živali, žival usmrti. Čeprav je dokazano, da naj bi dolgotrajno bivanje v zavetišču na živali pustilo škodljiv vpliv na njeno dobrobit, je 30-dnevni rok absolutno prekratek. Znano je namreč, da je žival, ko pride v zavetišče prestrašena in agresivna, nemalokrat je s takšno živaljo potrebnega ogromno potrpljenja in dela ter je na posvojitev pripravljena šele po nekaj mesecih. To, poleg dejstva, da je ogromno prostovoljcev pripravljenih zavetiščem pomagati, tako v obliki posvojitve na daljavo kot tudi s finančnimi prispevki ter sprehajanjem in druženjem s psi, pa je zgolj dodaten razlog ki govori v prid podaljšanju tega roka.

Po vsem tem pridemo do ugotovitve, da posamezne točke v ZZZiv, tiste ki dopuščajo trpljenje živali v zameno za tako nevrredne cilje, kot sta denimo prihranek denarja ter estetika in nečimrnost človeške vrste, ne bi smele biti del zakona ki naj bi bil živalim v prid in jih ščitil.

4.1.2 Nedopustno mučenje

Nedopustno mučenje, nasprotno od dopustnega mučenja, je zakonsko urejeno, saj ZZZiv v svojem 4. členu v dveh alinejah navaja, da je to, poleg neprimerne in nepotrebne usmrtnice živali tudi *vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno, ki živali povzroči hujšo poškodbo ali dalj časa trajajoče ali ponavljajoče trpljenje, ali škodi njenemu zdravju*. Ker pa je opredelitev samega mučenja v zakonodaji precej splošna, podzakonski akti in pa tudi zakon sam (15. člen), določajo nekatera prepovedana ravnanja ki področje dodatno in bolj detajlno urejajo. Če so ta storjena naklepno in zaradi njih nastanejo posledice opisane v 4. členu, se šteje, da gre za mučenje živali.

5 POSKUSNE ŽIVALI

Med mučenje živali spadajo tudi poskusi na živalih, kateri imajo korenine daleč v zgodovini, poznali so jih namreč že v daljni antiki, sočasno z začetkom medicinske znanosti. Uporaba živali v medicinske namene se je pričela v Grčiji ter se skozi stoletja nadaljevala vse do danes. Ocenjujejo, da je bilo v letu 1960 v poskusih mučenih okoli 30 milijonov živali, številka pa je strmo naraščala in se leta 1970 povzpela na več kot 100 milijonov. Nato se je v sedemdesetih letih ustalila ter kasneje, v osemdesetih, začela celo upadati, a se je ponovno dvignila v 21. stoletju. Med prvimi in najbolj znanimi naravoslovci tega časa, ki so svoje trditve podkrepili tudi s testiranjem na živalih, sta bila tudi Aristotel in Hipokrat. Seciranje človeških teles takrat še ni bilo dovoljeno, zato so njihovi poskusi temeljili na seciranju mrtvih živali, saj takrat še niso poznali testiranja kot ga poznamo danes – na živih živalih. Prve kritike proti tovrstnim poskusom so se pojavile v Franciji, okrog polovice devetnajstega stoletja, nekaj let kasneje pa tudi v Veliki Britaniji, kjer je bila leta 1875 tudi ustanovljena prva antivivisekcijska sekcija. Po tem je interes za zaščito živali počasi rasel tudi v drugih razvitih državah, v mnogih so bila ustanovljena razna društva, ki so objavila svoja lastna navodila za etično ravnanje z laboratorijskimi živalmi (Perše 2010, 1-3).

Ne samo med ljudstvom, tudi med znanstveniki je bilo čedalje več ljudi, ki so zagovarjali humano ravnanje s poskusnimi živalmi, saj so bila, kot navaja Perše (2010, 9-10), zasnovana načela, ki jih še danes poznamo pod izrazom »3R načela«.

Načelo 3R je delno vključeno tudi v ZZZiv, zajema pa:

- zamenjavo (replacement) živali: poskusi na živalih se ne smejo izvajati, če je sprejemljiva in izvedljiva druga znanstveno zadovoljiva in uveljavljena metoda brez uporabe živali,
- zmanjšanje (reduction) števila živali: »poskus se mora izvesti z najmanjšim možnim številom živali z najnižjo nevrofiziološko občutljivostjo,
- izboljšanje (refinement) nastanitvenih pogojev: ZZZiv določa naloge skrbnika živali, ki je odgovoren med drugim tudi za take pogoje reje in oskrbe živali, ki so primerne fiziološkim in etološkim potrebam živali, v skladu z ustaljenimi izkušnjami in znanstvenimi spoznanji. Glede izvedbe poskusa pa določa, da se mora izvesti z metodo, ki živali povzroča najmanj trpljenja, bolečin ali trajnih poškodb (prav tam).

5.1 Opredelitev pojma poskusov na živalih

Vivisekcija, drugo ime za poskuse na živalih, izvira iz latinskega izraza, ki v dobesednem prevodu pomeni »secirati v živo«, drugače povedano, ta izraz zajema vse eksperimente na živalih, s seciranjem ali brez njega, ki se opravljajo izključno za človekove potrebe. Testira se najrazličnejše stvari, od zdravil do kozmetike in izdelkov za osebno higieno, pa vse do čistil.

Nobena novost ni, da poskusi na živalih ne dajo pravih rezultatov, saj različne vrste različno reagiramo na kemična sredstva. Podjetja se tovrstnih testiranj poslužujejo zaradi zgolj enega motiva: zaslužka – testiranje na živalih je namreč bistveno ceneje kot testiranje na človeku prostovoljcu. Poleg tega, pa je prostovoljca med ljudmi bistveno težje najti kot v živalskem svetu. V grobem poznamo vsaj 10 različnih metod, ki so uporabljene v podjetjih, ki te poskuse opravljajo, med katerimi najpomembnejše opisujem v nadaljevanju.

Testiranje smrtne doze je znano kot najstarejše testiranje. Substanco, katero je potrebno testirati vlijejo v grlo in želodec živali ali pa z injekcijo vbrizgajo pod kožo in opazujejo koliko časa žival trpi. Dejstvo je, da so količine pri tej metodi tako visoke, da z realnim življenjem nimajo niti najmanjše povezave, posledično ne morejo dati nobenega oprijemljivega rezultata. Ni potrebno omeniti, da se protibolečinskih sredstev ne uporablja, saj bi le ta izničila rezultate. Pri naslednji metodi, ki se imenuje »testiranje oko dražečih snovi« se izdatne količine snovi v obliki tekočine vlije v oko živali, tako se jih imobilizira, da ne morejo pobegniti. Znanstveniki jim s sponkami pripnejo oči in opazujejo, kako jim postopoma propadajo. Nezanestljivost tega testa je kasneje potrdila tudi reakcija človekovega očesa pri naključnem stiku z dražečo snovjo, saj so bile razlike več kot 250-kratne. Testiranje dražečih substanc na koži se izvaja tako, da je substanca nanešana na pobrito in poškodovano kožo, najpogosteje na glavi živali. Testne živali so tudi tukaj imobilizirane v napravah, ki jim onemogočajo pobeg, znanstveniki pa opazujejo stopnje iritacije kože. Naslednja metoda se imenuje »koliko snovi prodre v kožo?«, njen namen pa je ugotoviti kako globoko določena substanca prodre in kolikšna nevarnost obstaja, da pride do krvnega obtoka. Rezultati so tudi tukaj nezanesljivi, saj je sestava kože živali tudi do 5-krat drugačna od kože ljudi. Pri naslednji metodi nam testiranje na alergije pokaže verjetnost nastanka alergijske reakcije. Zaskrbljujoče je, da obstaja več različic tega testa in da je za vsako od njih potrebnih do 40 živali. Snov se večkrat zaporedoma in v izdatnih (in nerealnih) količinah nanese na predhodno poškodovano kožo. Pri naslednji metodi, fototoksičnosti in fotosenzibilnosti, govorimo o reakciji kože na kemikalije pod vplivom močne svetlobe (UV žarkov), dražeča snov je tudi tukaj nanešana na predhodno poškodovano kožo živali. Velja omeniti, da rezultati pridobljeni s to metodo, niso priznani po uveljavljenih mednarodnih standardih, torej je izvajanje tovrstnih testiranj brezpredmetno. Ena izmed pomembnejših in najbolj uporabljenih metod testiranja je zagotovo ugotavljanje rakotvornosti. Najpogosteje se izvaja na majhnih glodalcih, iz enostavnega razloga, da so te živali najcenejše. Pri teh testih se uporabljajo previsoke doze, da bi lahko iz tega dobili merodajne rezultate, poleg tega pa je, preden se rak razvije, potrebnega veliko časa. Vpliv na reprodukcijske sposobnosti je naslednja metoda testiranja. Snovi, ki se uporabljajo izključno na koži, in je tako rekoč nemogoče, da bi bile zaužite v večjih količinah, nima smisla testirati. Najdražje izmed vseh navedenih tehnik testov pa je zagotovo ugotavljanje, ali lahko neka substanca negativno vpliva na potomstvo. Hkrati pa so tudi izmed najmanj zanesljivih in dolgotrajnih, saj se količine, potrebne za nastanek prirojene pohabljenosti pri človeku in živali, razlikujejo tudi za več sto procentov. Zadnja metoda, pred

uvedbo izdelka pa je testiranje učinkovitosti končnega proizvoda. Ker se večinoma da učinkovitost izdelka ugotoviti že na podlagi analiz vseh sestavin, ki jih vsebuje, je bil ta korak eden prvih, katerega je že mnogo držav prepovedalo (Watson 2009, 18-28).

5.2 Etičnost testiranja na živalih ter alternativne metode

Ob konstantnem večanju števila poskusnih živali v raziskovalne namene so se pojavila tudi društva, ki stremijo k zaščiti živali in zahtevajo z njimi humano ravnanje. Prav iz tega razloga so se izoblikovali tudi različni pristopi do tovrstnih poskusov, kateri temeljijo na priznavanju vrednosti življenja in bolečine živali na eni strani ter koristi v prid človeštvu na drugi strani. Kontraktarianizem tako nima nobenih etičnih zadržkov do tovrstnih poskusov na živalih, in jih obravnava kot zgolj eno raziskovalno metodo več. Obratno od tega je zavedanje, da imajo živali enake pravice kot človek ter zavračanje poskusov na njih. To linijo zastopa tudi Deklaracija o pravicah živali, ki sem jo predhodno že omenjala. Vmes, kot metodo, ki priznava pravice živalim in stremi k čimbolj etičnemu ravnanju, po drugi strani pa poskuse zagovarja, saj naj bi le-ti bili nujni za znanost, pa je utilitarianizem. Kot zastopnico te teze velja omeniti Svetovno zdravstveno organizacijo (WHO) kot eno vplivnejših organizacij na tem področju. »Ocena etične sprejemljivosti poskusa« imenujemo metodo, ki se v zadnjem času vse pogosteje uveljavlja tudi v praksi. Gre za zahtevo, da se pred vsakim poskusom opravi oceno, s katero merimo trpljenje živali na eni strani ter koristnost poskusa na drugi. Gre torej za ocenjevanje »cost/benefit«, rezultati poskusa pa naj bi moralno opravičili trpljenje živali (Perše 2008a, 167).

Vidimo lahko, da je eden ključnih argumentov proti testiranju na živalih nezmožnost živali, da te teste odklonijo. Ljudje smo zmožni sprejeti premišljeno odločitev, dati soglasje, medtem ko živali nimajo izbire. Kljub temu, da se raziskovalci trudijo, da bi živali omogočili kar se da dobre pogoje z minimalno trpljenja, pa se tega večinoma ne da dokončno prepričati. Kjer se da, je uporabljen anestetik, a je žal tako, da ta v večini primerov neugodno vpliva na rezultate testa, zato se ga enostavno ne uporabi, posledično je žival primorana občutiti bolečino, kar pa v kombinaciji z drugim zdravilom lahko za znanstvenika predstavlja dodatno uganke.

V poskusih je letno ubitih približno 20 milijonov živali po vsem svetu, tri četrtine v medicinske namene, ostalo pa za namen testiranja različnih izdelkov. Ocenjeno je, da jih je od tega približno 8 milijonov maltretiranih, saj poročila kažejo, da vsaj 10 odstotkov živali ne dobi nikakršnih antibolečinskih sredstev. Tisti, ki so proti temu, in so mnenja da je potrebno boleče poskuse potrebno ustaviti ali pa vsaj močno omejiti, trdijo, da je bolečina resnično zlo in je vsako dejanje, ki jo povzroča drugemu bitju, nedopustno. Vendar se kritika na boleče poskuse opravljene na živalih ujema z vse večjo zaskrbljenostjo nad grožnjo omejitve tovrstnih testov, saj bi naj to ustavljalo znanstveni napredek. Vprašanje, ali gre torej take poskuse omejiti ali ne, je postalo stvar javne razprave. Vsa življenja živih bitij, tako majhnih

kot velikih, imajo svojo vrednost in so vredna spoštovanja. Pravica, da so obravnavani s spoštovanjem, ni in ne sme biti odvisna od sposobnosti razumevanja. Bolečina je, ne glede na to ali je povzročena s strani otroka, odraslega ali živali, zlo. Če je narobe, da povzročimo bolečino našemu bližnjemu, potem je prav tako narobe, če jo povzročimo živali. Končno, se aktivisti za dobro počutje živali po vsem svetu trudijo, da bi te boleče poskuse zaustavili, saj le malo ali nič pripomorejo k znanstvenemu napredku, a imajo ogromno škodljivih posledic za družbo, saj je veliko tovrstnih poskusov opravljenih iz gole radovednosti in imajo kot taki bore malo znanstvene vrednosti (Andre in Velasquez 1988).

Poleg vseh že omenjenih dejstev pa se nenazadnje velja vprašati, ali je testiranje na živalih sploh lahko etično, glede na to da je že dolgo znano, da za vsa ta mučenja obstajajo alternativne metode. Zmotno ljudje mislijo, da so take metode dražje in obsežnejše, da trajajo dalj časa, a temu ni tako. Za te metode velja, da so hitrejše, cenejše in kar je najpomembneje, zanesljivejše, saj niso motene zaradi različnih rezultatov, ki so posledica testiranja na različnih živalskih vrstah. Kot alternativne metode poznamo »in vitro« teste, računalniške simulacije in teste, ki jih opravimo s pomočjo prostovoljcev. Pod alternativne metode spadajo tudi podatki iz predhodno opravljenih testov za določen izdelek oz. sestavino. Primer »in vitro« testa je, ko živali, namesto nanosa dražljivih snovi direktno na oko, vzgojijo potrebno tkivo in nanj nanesejo testirano sestavino. Ta metoda je na voljo tudi za testiranje absorpcije v kožo, itd., in kljub temu, da je že dokaj dobro poznana pa je v zadnjem času v porastu druga metoda - kjer je v uporabi klonirana koža, ali pa koža mrtvih ljudi ali živali. To je izjemno hitra metoda, saj da rezultate že v nekaj minutah, stane okrog 100 dolarjev, testirajo pa lahko kar 5000 različnih snovi (Perše 2008a, 167-168).

5.3 Zakonska ureditev področja poskusov na živalih

Veljavna zakonodaja štiti poskusne živali z vrsto določil in navaja primere, v katerih je to dovoljeno. Ureja tudi pogoje, pod katerimi naj bi testiranje potekalo, določa nadaljnjo oskrbo teh živali ter morebitno evtanazijo.

Nacionalna zakonodaja evropskih držav o zaščiti poskusnih živali temelji na evropski konvenciji ETS 123 ter Direktivi 86/609/EEC Evropskega parlamenta in Sveta o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic o varstvu živali, ki se uporabljajo za poskuse in druge znanstvene namene (Ur.l. EU, št. L 358/29), ki je bila kasneje še dopolnjena. Tudi Slovenije je tako s sklepom ratificirala evropsko konvencijo ETS 123 (Ur.l. RS, št. 20/06) in priznala pomen zaščite tovrstnih živali. To konvencijo je sprejelo 22 držav, 6 držav pa samo podpisalo. Namen sprejetja nove enotne konvencije je bil uskladiti zakonodaje vseh držav, določiti enotne ukrepe za vse živali, ki jim je s poskusi povzročeno trpljenje in stres ter končno zmanjšati njihovo število. Vendar se je sčasoma pokazalo, da so si nekatere države same postavile bolj obsežno zakonodajo na tem področju kot druge in to je bil povod, da je komisija pri pripravi nove direktive vanjo vključila tudi načela 3R, ker pa je bilo zaradi

narave vprašanja potrebno upoštevati tudi številne različne interese, je bila končna verzija predpisa nekoliko spremenjena. Danes ta konvencija vsebuje 56 uvodnih določb, šest poglavij ter številne priloge. V njej je na začetku moč najti definicije za izraze ki so v direktivi uporabljeni, splošne pogoje, napotke za uporabo zaščitene živalskih vrst, pogoje za izvajanje poskusov na živalih, dovoljene metode in usmrtitev, njen cilj pa je približat zakone in druge predpise držav članic o varstvu živali, ki se uporabljajo za poskusne ali druge znanstvene namene. Tudi pri nas v zadnjem obdobju intenzivno poteka spreminjanje zakonodaje na področju zaščite poskusnih živali, in ker je večino določb te direktive obvezujočih tudi za našo državo, jih bo potrebno vnesti tudi v slovensko zakonodajo (Ornik 2011, 63-76).

5.4 Testiranje na živalih v številkah

Organ, pristojen za izdajo dovoljenj za izvajanje poskusov na živalih in izvajanje nadzora nad zaščito poskusnih živali v Republiki Sloveniji je Veterinarska uprava RS. V letu 2010 so skupno izdali 25 dovoljenj, izvedli 11 nadzorov nad izvajanjem teh poskusov ter pri tem ugotovili 4 neskladja. Kaj pod »neskladja« spada, letno poročilo VURSa ne navaja (VURS 2011a).

Zanimivi so podatki, o številu v poskusih uporabljenih živali v državah članicah EU za posamezna leta od 1991 – 2002 kar prikazuje spodnja preglednica, iz katere je moč razbrati številke tudi za Slovenijo.

Preglednica 1: Število uporabljenih živali v poskusih v državah EU in Sloveniji

Država	1991	1996	1999	2002
Francija	3.645.708	2.609.322	2.309.597	2.212.294
Velika Britanija	3.181.768	2.659.368	1.905.462	1.817.485
Nemčija	2.402.710	1.509.619	1.591.394	2.071.568
Nizozemska	876.058	652.300	621.466	640.930
Italija	683.293	1.094.185	987.771	924.889
Španija	558.514	506.837	475.726	262.042
Danska	304.370	350.226	323.444	371.072
Portugalska	87.117	49.520	39.851	44.577
Grčija	25.439	19.280	9.686	515.423
Irska	25.199	77.107	73.929	52.203
Belgija	ni podatka	1.515.867	790.089	695.091

Luksemburg	ni podatka	1.003	3.060	5.320
Avstrija	ni podatka	204.825	130.295	192.062
Finska	ni podatka	110.659	228.334	644.880
Švedska	ni podatka	286.012	324.067	281.184
Slovenija	37.212*	30.136	16.819**	13.945
Skupaj	11.827.388	11.676.266	9.830.990	10.744.965

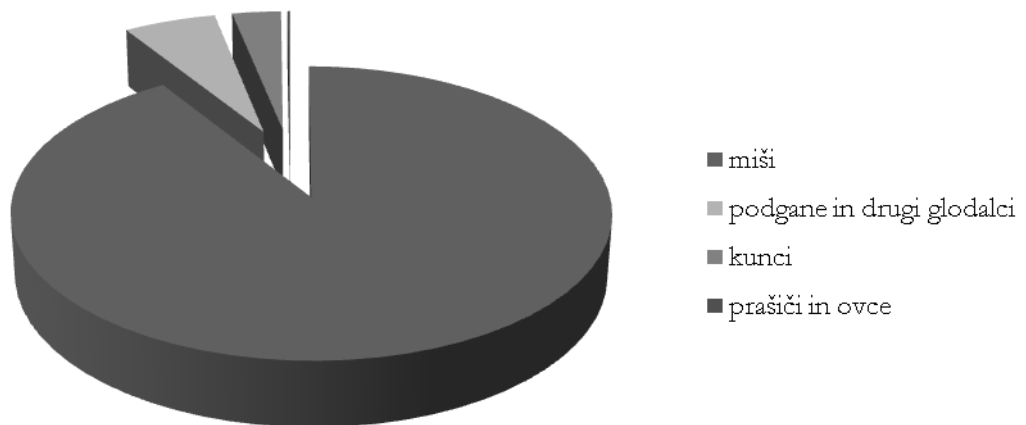
* Podatki za leto 1992

** Podatki za leto 2000

Vir: Perše 2008b, 396.

Razberemo lahko, da več kot polovico vseh poskusov na živalih v EU opravijo v Franciji, Nemčiji in Veliki Britaniji, te države tudi najbolj vplivajo na povprečje oz. skupno statistiko poročil Evropske komisije. Na drugi strani pa v preglednici najdemo države, ki na končno stanje poročil sploh ne vplivajo, saj pri njih opravljeni testi dosegajo precej nizke številke. To so, poleg Slovenije na predzadnjem mestu, še Luksemburg, Portugalska in Irska. Velja omeniti, da v Luksemburgu, ki po trenutnih poročilih zaseda zadnje mesto, število opravljenih poskusov tekom let narašča, medtem ko v Sloveniji pada. Seveda pa moramo v ozir vzeti tudi število prebivalcev ter velikost vsake države, samo tako lahko pridemo do podatkov, kje je bilo uporabljenih največ živali na enega prebivalca, kjer Slovenija s Portugalsko spet zaseda zadnjih nekaj mest, medtem ko sta na prvih mestih Finska in Belgija. Podobne rezultate dobimo tudi, če primerjamo število uporabljenih živali z bruto družbenim proizvodom (BDP) v posamični državi (prav tam).

Zanimiv je tudi prikaz vrst živali, ki so v RS v poskusih najpogosteje uporabljene. Že dolga leta tako velja, da je največ poskusov izvedenih na miših, podganah in kuncih, medtem ko rib, ki so v letih med 2002 in 2007 veljale kot pogosto uporabljene, pa v podatkih za leto 2010 ne opazimo več.

Slika 1: Za testiranja najpogosteje uporabljene živalske vrste v RS leta 2010

Vir: VURS 2011b.

Kot že ugotovljeno, so v poskusih daleč najpogosteje uporabljene miši, razlog za to so poleg njihove velikosti tudi poceni ter nezahtevna oskrba in visoka plodnost, kar bi se dalo reči tudi za živalske vrste, ki v tem primeru zasedajo drugo mesto – podgane ter drugi glodalci (morski prašički in hrčki), medtem ko je bilo leta 2010 v poskusih uporabljenih samo deset prašičev ter štiri ovce (prav tam).

V Sloveniji smo v primerjavi z drugimi razvitimi državami EU začeli zbirati podatke o živalih, uporabljenih v testih, zelo pozno. Kar pa, če upoštevamo dejstvo, da sistematična zbiranja tovrstnih podatkov temeljijo na zakonu, kaže tudi na to, da je bila v preteklih letih zakonodaja na področju poskusov na živalih pri nas pomanjkljiva, vendar pa je vzpodbuden podatek, da v zadnjih letih zelo pospešeno poteka usklajevanje te zakonodaje z določili EU, kar bo moč čutiti tudi v praksi, še dodaja Perše (2008b, 399).

6 PREPREČEVANJE MUČENJA ŽIVALI S STRANI ORGANOV NADZORA V RS

Kot pravi Inglehart (1990, 372-374) je sodelovanje v novih družbenih gibanjih, med katera spadajo tudi raznorazna gibanja za pomoč živalim, odziv na številne dejavnike. Vse številčnejša degradacija okolja, izkoriščanje živali, mrzla in brezosebna industrijska družba, in številki drugi dejavniki so bili posledica vse večjega porasta vrednot med ljudmi, kar pa je posledično vodilo k porastu novih družbenih gibanj.

Čeprav pri nas delujejo številna društva za pomoč živalim, ta nimajo nikakršnih formalnih izvršilnih pristojnosti, saj so omejena na zgolj posredovanje in opozarjanje Veterinarske uprave na nepravilnosti, ki jih med svojim delovanjem opazijo. VURS je pri nas namreč edini organ, ki razpolaga z zakonskimi določili za opravljanje nadzora nad izvajanjem zakonodaje. Tako 42. člen ZZŽiv navaja: *»nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov neposredno opravljajo uradni veterinarji, kmetijski, lovski, ribiški inšpektorji ter inšpektorji pristojni za ohranjanje narave; vsak v okviru svojih pooblastil in pristojnosti«,* v praksi pa se jasno kaže, da samo to ni dovolj, saj se vse pre pogosto srečujemo z nedoslednim izvajanjem določb s strani pooblaščenih.

6.1 Veterinarska uprava Republike Slovenije – VURS

Kljub temu, da pri nas uspešno delujejo številna društva za zaščito živali, je Veterinarska uprava Republike Slovenije edina, ki razpolaga z zakonskimi pooblastili za ukrepanje v primeru prijave mučenja. Je organ v sestavi Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, opravlja pa upravne, strokovne in razvojne naloge ter naloge inšpekcijskega nadzora na področjih zdravstvenega varstva živali. Inšpekcija je dolžna obravnavati vsako prijavo, ki jo prejme, na podlagi tega pa se odloči za primeren ukrep, opozorilo ali kazen.

Med glavne naloge VURS tako spadajo:

- skrb za izvajanje predpisov o veterinarstvu in zagotavljanje izobraževanja na tem področju,
- spremljanje gibanja živalskih kužnih bolezni v državi in v tujini in obveščanje vseh zainteresiranih v Sloveniji in tujini,
- sprejemanje programov, usklajevanje dela in določanje ukrepov za izvajanje programov obvladovanja in preprečevanja širjenja živalskih kužnih bolezni in epidemij,
- zagotavljanje izvajanja in organizacija monitoringa nad ostanki škodljivih snovi v živilih,
- zagotavljanje izvajanja in organizacija monitoringa nad ostanki škodljivih snovi v živalih in krmi,
- možnost prepovedi uporabe določenih škodljivih snovi in zdravil,
- zagotavljanje letne analize rezultatov monitoringa škodljivih snovi v živilih, izdelave ocene tveganja glede teh ostankov v živilih in priprave letnega poročila,

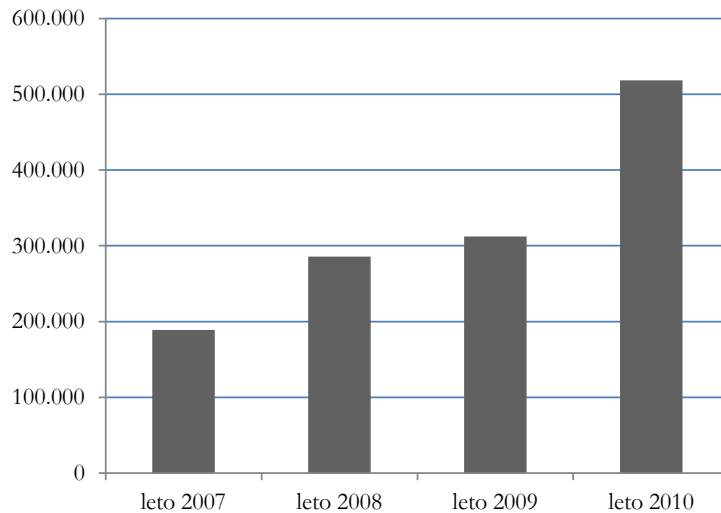
- registriranje in vodenje registra prevoznikov živali (VURS 2011a).

Navedene naloge iz tega področja si delita dve organizacijski enoti VURS-a, mejna veterinarska inšpekcija izvaja nadzor na mejnih veterinarskih postajah, notranja veterinarska inšpekcija pa izvaja upravne naloge in upravni nadzor. Naloge zadnjega lahko razdelimo v dve kategoriji; uradni veterinarji namreč morajo, kot upravno nalogo, imetnikom živali in nosilcem dejavnosti zagotavljati potrjevanje veterinarskih spričeval za živali ter živalske proizvode, izdajanje predpisanih dokumentov, dajanje informacij o pogojih za gradnjo oziroma rekonstrukcijo objektov za izvajanje dejavnosti, ki so pod veterinarskim nadzorom in registracije in odobritve ter vpise v evidence. V drugo kategorijo pa spada nadzor, kakršna koli oblika nadzora, ki jo VURS izvaja zaradi preverjanja skladnosti, kot so spremljanje, posebni nadzor, preverjanje, revizija, inšpekcijski pregledi, drugi predpisani pregledi, vzorčenje in analiza. Tako uradni veterinarji izvajajo predvsem veterinarski nadzor imetnikov živali in nosilcev dejavnosti glede zagotavljanja varnosti živalskih proizvodov in krme, izvajanje ukrepov monitoringa nad rezidui v živalih, proizvodih in krmi, izvajanje ukrepov in vodenje preprečevanja, zatiranja in izkoreninjenja živalskih bolezni in zoonoz ter varstvo prebivalstva pred škodljivimi vplivi, ki iz teh zoonoz izhajajo, nadzor nad prometom in trgovanjem z zdravili ter nenazadnje nadzor nad izvajanjem zaščite živali.

Poleg zgoraj navedenih pa ima VURS še veliko drugih pristojnosti, med katerimi tudi inšpekcijsko nadzorstvo nad izvajanjem zakonov in drugih predpisov ter mednarodnih pogodb in je zato kot edini organ v RS, ki razpolaga z zakonskimi pristojnostmi na tem področju pogostoma preobremenjen, posledično pogosto tarča medijskih kritiziranj zaradi neučinkovitosti in neodzivnosti.

Letno poročilo Inšpekcijskega sveta kaže, da je leta 2010 26 inšpekcijskih služb skupno opravilo 518.237 inšpekcijskih pregledov, pri čemer so 3 inšpekcijske službe opravile 79,9 odstotka oziroma 414.355 inšpekcijskih pregledov.

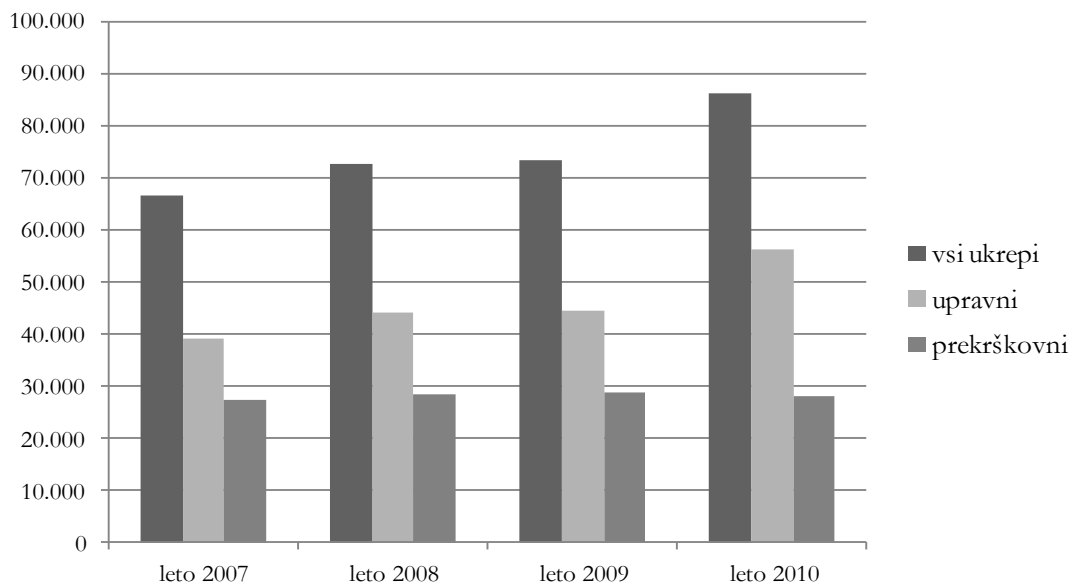
Če vzamemo za primer nekaj preteklih let, lahko vidimo, da število opravljenih inšpekcijskih pregledov tekom let strmo narašča, kar prikazuje tudi spodnji grafikon.

Slika 2: Število opravljenih inšpekcijskih pregledov med letoma 2007 in 2010 v RS

Vir: Inšpekcijski svet RS 2011.

Tako izrazito povečanje opravljenih inšpekcijskih pregledov v letu 2010 v primerjavi z letom 2009 lahko predpišemo predvsem Veterinarski upravi, ki mora zaradi zahtev Evropske unije prej enoviti postopek nadzora živali na klavni liniji od leta 2010 prikazovati fazno. Ravno tako nam poročilo pove, da je bilo skupaj izrečenih 86.146 ukrepov, od tega je bilo 58.172 upravnih in 27.974 prekrškovnih – med njimi 14.413 odločb o prekršku (glob) in plačilnih nalogov ter 13.561 opozoril in opominov, med katerimi je bilo največ izrečenih s strani Inšpektorata RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano, Inšpektorata RS za okolje in prostor ter Veterinarske uprave RS.

Slika 3: Izrečeni ukrepi inšpekcijskih služb med letoma 2007 in 2010 v RS

Vir: Inšpekcijski svet RS 2011.

Čeprav je primerjava podatkov o povprečnem času reševanja zadev zelo težavna, zaradi dveh razlogov: gre za primerjavo različnih vrst nadzora, nekatere službe pa podatkov o času reševanja posamezne zadeve sploh ne vodijo, pa poročilo prikazuje tudi te podatke. Tako je moč razbrati, da se povprečni čas reševanja upravnih zadev skozi leta podaljšuje, namesto da bi se krajšal. Tako je iz obstoječih podatkov za leto 2007 razvidno, da je bilo povprečje za reševanje ene upravne zadeve 35,4 dneva, medtem ko so leta 2010 inšpekcijske službe v povprečju eno upravno zadevo reševale kar 57 dni, kar je polne tri tedne več kot leta 2007.

Letno poročilo pa poleg zgoraj obravnavane problematike navaja številne druge težave, s katerimi se najpogosteje spopadajo inšpektorji:

- pomanjkljiva in neusklajena zakonodaja, preveliko število predpisov in sprememb zakonodaje in premalo dorečeni predpisi,
- različno razumevanje inšpekcij glede pristojnosti ukrepanja, zaradi česar prihaja do sporov v pristojnosti ter sivih con nadzora,
- varnost inšpektorjev - zaradi nezadovoljstva kršiteljev ob sankcioniranju kršitev obstaja večja ogroženost inšpektorjev in drugih uslužbencev,
- nezadovoljstvo nad novim plačnim sistemom, ki je po mnenju inšpektorjev "razvrednotil status inšpektorja",
- vedno večji pritisk medijev,
- sodniške odločitve velikokrat zmanjšajo višino globe pod v zakonu predvideno najnižjo raven, zato kršitelji ponavljajo iste prekrške,

- v prekrškovnih postopkih kršitelje vse pogosteje zastopajo odvetniki, kar za inšpektorje, ki so predvsem strokovnjaki na drugih področjih, predstavlja veliko težavo.

Vse to kaže na problem, ki sem ga v moji nalogi že navedla – VURS je zaradi večjega obsega dela preobremenjena, ker pa je v nekaterih primerih čas odločilnega pomena, velja razmisliti predvsem o ustreznem načinu njene razbremenitve. Eden od predlogov, ki se pogostoma pojavlja v javnosti je uvedba živalske policije, o kateri pišem v poglavju 8.2.

6.2 Policija

Policija opravlja svoje naloge na treh ravneh: državni, regionalni in lokalni ravni in je z Zakonom o policiji (ZPol, Ur.l. RS, št. 49/1998), ki je začel veljati leta 1998, postala organ v sestavi Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije.

»Policija v sodelovanju s posamezniki in skupnostmi zagotavlja varnost ljudi in premoženja, preprečuje, odkriva in preiskuje kriminaliteto, zagotavlja javni red in mir, varuje državno mejo in prispeva k varnosti cestnega prometa« (Policija 2011).

Njene pristojnosti pokrivajo širok spekter nalog, kot so varovanje življenja, osebne varnosti in premoženja ljudi, vzdrževanje javnega reda, preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj ter izvajanje nalog določenih v drugih zakonih in podzakonskih predpisih. Iz tega je razvidno, da je za nekatera prepovedana ravnanja, ki jih določa ZZZiv pristojna tudi policija. Ko se sporno ravnanje dogaja nekje na javnem mestu ali je take narave, da zahteva takojšnjo intervencijo (inšpekcija ne pride takoj), se obrnemo na policijo, saj ta, s tem ko identificira osebo, tudi zapiše zapisnik, ki je kasneje v pomoč inšpekciji pri obravnavanju primera. Poleg tega, je policija pristojna tudi za nekatera prepovedana ravnanja, ki so v ZZZiv navedeni v drugem odstavku 11. člena, prvem, tretjem in četrtem odstavku 12. člena, in v prvi, drugi, četrsti, peti, šesti, deveti in petnajsti alineji 15. člena tega zakona.

6.3 Prostovoljna društva za dobrobit živali

Poleg že omenjenih formalno določenih organov pri nas obstajajo in delujejo tudi številna društva za dobrobit živali, ki so prostovoljna in ne razpolagajo s formalno pravnimi pooblastili, vendar imajo ta, po ZZZiv še manjšo vlogo kot policija, saj lahko samo opravljajo nadzor ter v primeru kršitve dalje obvestijo inšpekcijo.⁸ Primarni namen tovrstnih društev je

⁸ Delovanje tovrstnih društev natančneje ureja Zakon o društvih (ZDru-1), ki v svojem 1. členu navaja, *»da je društvo samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanovitelji, skladno s tem zakonom, ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov«*. Dalje lahko beremo, da si društvo samo določi cilje ter naloge oz. način delovanja društva, namen ustanovitve takega društva pa ne sme biti dobiček, saj morebitne presežke prihodkov nad odhodki iz vseh dejavnosti in drugih virov društvo trajno namenja za uresničevanje svojega namena in ciljev in jih ne deli med člane. Zakon tako navaja, da se

vedno dobrobit živali, v njih pa delujejo osebe, ki so tam prostovoljno in katere vodi skrb in ljubezen do živali. Prostovoljstvo na področju varstva živali ne more biti samopromocija, saj predstavlja veliko odgovornost, kjer lahko svoj potencial v kar največji meri izkoristimo za pomoč živalim. Namen oziroma dejavnosti društev za bi lahko strnili v naslednje naloge:

- prostovoljci pomagajo na različnih področjih dela: na terenu ali od doma,
- komunikacija poteka preko spleta, saj je tako finančno ustrežnejše in pripomore k ohranjanju čimbolj širokega področja delovanja,
- eno njihovih glavnih vodil je skrb in ljubezen za žival .

Eno glavnih poslanstev takih društev predstavlja tudi informiranje in izobraževanje, s tem in z dolgoročnim preprečevanjem neodgovornega odnosa do živali si prizadevajo izboljšati stanje na tem področju ter pomagati čimveč pomoči potrebnim živalim (Miklavec 2011).

Vidimo torej lahko, da pri nas delujejo številna društva za dobrobit živali, katerih vodilo sta ljubezen in skrb za živali, ki nimajo nikogar. Ta društva so prostovoljne, nevladne in neprofitne ustanove, ki niso financirane s strani države, ampak se financirajo s pomočjo prostovoljnih prispevkov državljanov, donacij, članarin ter prodajo izdelkov. Drugače pa je v zavetiščih za zapuščene živali, saj so ta financirana s strani občine, a občina za žival v zavetišču plačuje samo 30 dni, v tem roku je zavetišče primorano žival oddati, v nasprotnem primeru pa evtanazirati, saj sredstev zanj po zakonsko določenem roku iz državne blagajne ne dobi več. Trenutno je v Sloveniji registriranih 10 zavetišč za zapuščene živali,⁹ občin v naši državi pa je čez 200 in kljub temu da financiranje zavetišč občinam nalaga zakonodaja, ima v praksi le peščica občin sklenjene stalne pogodbe z zavetiščem. Pogostokrat se tudi zgodi, da denarja sredi leta zmanjka in zavetišča so se tako spet primorana samoorganizirati ter delovati na podlagi civilne iniciative ter prostovoljnih prispevkov.

Kljub temu pa se številna dotična društva tega zakonsko določenega 30 – dnevnega roka ne držijo in živali še dalje poskušajo najti ustrezen dom ter zanj ustrezno skrbijo. Treba se je zavedati, da številne živali, ki pristanejo v enem od takšnih zavetišč, v enem mesecu še nikakor niso pripravljene na nov dom. Za številnimi so travmatične izkušnje, izgubljeno zaupanje v človeka, take živali pa potrebujejo tudi mesece in več za ponovno »rehabilitacijo« in za prenehanje agresivnega obnašanja in tukaj se pokaže, da je 30-dnevni rok absolutno prekratek.

društvu lahko dodeli status društva, ki deluje v javnem interesu, če deluje, med drugim, tudi na področju varstva živali.

⁹ Pri nas so trenutno registrirana naslednja zavetišča za izgubljene živali: Zonzani, Obalno društvo proti mučenju Koper, Perun, zavetišče za zapuščene živali Ljubljana, vzreja psov in zavetišče za pse Oskar, zavetišče za živali Turk, zavetišče Horjul, zavetišče Meli Trebnje, zavetišče Mala Hiša Lukačevci, zavetišče DVPMŽ Maribor (VURS 2010).

V sklopu enega izmed prostovoljnih društev za dobrobit živali pri nas deluje tudi Varuh pravic živali. Ustanovilo ga je Društvo za osvoboditev živali, katerega glavni cilj so prizadevanja, da živali dobijo svoje pravice. Varuha človekovih pravic tako pri nas poznamo zgolj kot del tega društva, saj deluje v sklopu njihovih pooblastil, kot samostojni organ ne obstaja. Društvo je tako zastavilo njegove naloge:

- priprava predlogov oz. pobud za priznavanje pravic živali v Ustavi RS in zakonodaji Slovenije ter EU,
- sodelovanje v postopkih za zaščito živali in uveljavljanje njihovih pravic,
- skrb za uveljavljanje Deklaracije o pravicah živali in neformalni nadzor izvajanja predpisov o zaščiti živali,
- priprava predlogov oz. pobud državnim organom in drugim organizacijam za izboljšanje položaja živali,
- sodelovanje z različnimi organi in organizacijami oz. posamezniki glede zaščite živali,
- nudenje pravnega sodelovanja zainteresiranim osebam glede zaščite živali,
- predavanja in medijska promocija zaščite živali,
- drugo (Društvo za osvoboditev živali 2012).

S strani društva je bil vložen tudi predlog spremembe Ustave RS, z željo da bi ustanovili takega Varuha pravic živali, a je žal naletel na gluha ušesa.

7 UČINKOVITOST ZAKONA O ZAŠČITI ŽIVALI V PRAKSI

Kot ugotavlja Kocbek (2010, 321-322), po dvanajstih letih od sprejetja krovnega zakona še vedno nimamo vseh podzakonskih aktov, oziroma smo nekatere pomembne dobili šele pred kratkim, med njimi pa je po njegovem mnenju kar nekaj neustreznih in pomanjkljivih. Dalje navaja, da je najbrž prav to razlog, da je temu področju v naši družbi še vedno namenjen premajhen poudarek in da se državljani vse pogosteje srečujejo s primeri, ko ne vedo kaj storiti, niti na koga se obrniti ter do tovrstnih problemov postajajo »neobčutljivi«. Posledica tega je predlog Zakona o varstvu in proti mučenju živali, katerega osnutek je bil pripravljen na podlagi diplomske naloge Tine Tement, univ. dipl. prav in predstavljen na tiskovni konferenci Univerze v Mariboru, kasneje posredovan Vladi RS in resornim ministrstvom kot pomoč pri nujnih dopolnitvah sedanje zakonodaje o varstvu in proti mučenju živali.

Med ljubitelji živali za prelomnico, ki je pokazala, da se tudi na tem področju vendar nekaj dogaja, brez dvoma velja primer psa, ki je na kratko privezan hiral ob lastnikovem domu. Gre za psa, ki se je ob prihodu veterinarja in inšpekcije že popolnoma shiran in slep, življenja oklepал z zadnjimi močmi. Okrajno sodišče v Kopru je lastnika spoznalo za krivega hudega mučenja in zanemarjanja živali ter ga obsodilo na prestajanje zaporne kazni v obsegu enega meseca. Sodišče se je oprlo na opredelitev mučenja kot je navedeno v 7. členu ZZZiv, kar je bila neposredna posledica kršitve 4. člena prej omenjenega zakona. Sodnica se je strinjala, da je obtoženec z nezagotovitvijo hrane, vode ter svobode gibanja na najbolj krut način povzročal mučenje katero je v končni fazi privedlo do pogina nemočne živali, kar je kasneje potrdilo tudi koprsko višje sodišče ter sodbo napravilo za pravnomočno. Primer je dosegel ogromne razsežnosti, pa ne samo med ljubitelji živali, na strani nemočne živali je bil celoten medijski svet, na družabnih portalih je iz dneva v dan raslo številko skupin ustanovljenih v podporo in spomin poginuli živali, vsi pa so bili enakega mnenja: obtoženi si zasluži najvišjo kazen. Prav tako se je pred sodiščem na dan sojenja zbrala številna skupina aktivistov s transparenti, ki so jasno zahtevali takšno kazen ter nakazovali na sramoto, ki se je zgodila in bila neopažena dolge tedne. Čeprav je določena enomesečna zaporna kazen praktično minimalna, ki jo v takih primerih določa Kazenski zakonik¹⁰ in po mnenju številnih društev za dobrobit živali občutno prenizka, pa so z zaključkom dogodka zadovoljni in upajo, da je to šele začetek tovrstnih obsodb v naši državi ter da bo služilo kot opomin, da bodo ljudje bolj humano ravnali z živalmi ter nenazadnje tudi kot vzpodbuda številnim sodnikom, ki zapornih kazni za mučenje živali pred tem primerom še niso prisodili.

Prav tako lani je javnost pretresla novica moškega, ki je sosedovega psa privezal na svoj avtomobil ter ga vlekel po cesti dokler ni izkrvavel. Obsojeni je svoje dejanje na sodišču

¹⁰ Kazenski zakonik (Ur.l. RS, št. 55/2008) v 341. členu navaja, da se z denarno kaznijo ali zaporom do šestih mesecev kaznuje kdor surovo ravna z živaljo, ter ji po nepotrebem povzroča trpljenje, medtem ko kdor s tovrstnim početjem muči večje število živali, ali mučeno žival trajno pohabi ali na krut način povzroči njen pogin, kaznuje z zaporom do enega leta.

opravičeval z dejstvom, da naj bi na tak način pred psom ščitil svojo hčer. Tako tožilec kot tudi sodišče prve stopnje se je strinjalo, da si obtoženi za mučenje živali do smrti zasluži zaporno kazen, tako je slednje moškega najprej obsodilo na pet mesecev pogojne kazni, vendar jo je višje sodišče zatem spremenilo v trimesečno zaporno kazen.

Čeprav sta zgoraj opisana primera zaenkrat edina pri katerih sta bila obtoženca obsojena na zaporno kazen pa se najbrž vsi spomnimo novice iz prestolnice, ki je pretresla celotno Slovenijo. Novici o brutalnemu mučenju golobov s strani človeka, z zavezovanjem prstov in tačk, smo bili priča lani, ko so v medijski svet prispeli posnetki številnih poškodovanih in prestreljenih golobov z zavezanimi tačkami, katere so pošastno mučili in pohabljali zabave željni ljudje. Kljub temu, da je za takšno mučenje predvidena zaporna kazen do enega leta, pa zgodba v tem primeru žal ni doživela tako srečnega epiloga, saj storilci (glede na število poškodovanih ptic je možno domnevati, da jih je bilo več) v tem primeru niso znani.

Še ena zgodba surovega mučenja, ki se je bom dotaknila v svoji nalogi, je primer mladoletnikov, ki so na področju Kranja zverinsko pobili več kot 40 mačk, o svojem početju pa so vodili tudi dnevnik, v katerem naj bi natančno opisovali svoja opravljena in načrtovana surova dejanja. Trije mladeniči so se tako zaradi krutega mučenja, sežiganja ter pobijanja s petardami znašli v kazenskem postopku, ki pa je šele leta za tem dobil epilog. Na sojenju leta 2002 je namreč sodnica trojico oprostila, a je višje sodišče še istega leta sodbo razveljavilo, za primer odredilo novo sodnico, sodba se je končala s poravnavo obeh strani, omenjena trojica pa se je namesto kazni pogodila za dvomesečno družbeno koristno delo. Čeprav v tem primeru zaporna kazen ni bila predpisana, pa je bila takratna tožilka prepričana, da je bil z uvedbo družbeno koristnega dela dosežen namen ter da so mladi, poleg tega, da so bili izključeni iz šole, na ta način svoj dolg do družbe poravnali na ustrezen način (Šubic 2003).

Poleg zgoraj omenjenih primerov, ki so vsi dodobra razburkali slovensko javnost pa so zanimivi tudi podatki o številu samih prekrškov po Zakonu o zaščiti živali po posameznih policijskih upravah. Preglednica 2 prikazuje prekrške za obdobje med letoma 2005 in 2009.

Preglednica 2: Število prekrškov po ZZZiv po posameznih policijskih postajah v RS

Leto	CE	KP	KK	KR	LJ	MB	MS	NG	NM	PO	SG
2005	146	61	16	106	330	172	64	43	31	20	34
2006	177	88	43	77	301	224	76	50	41	18	41
2007	139	89	45	67	343	229	64	66	25	31	42

2008	90	89	46	77	355	220	94	53	25	19	54
2009	105	64	74	67	403	209	96	50	29	21	50
Skupaj	657	391	223	394	1732	1054	394	262	151	109	221

Vir: Policija 2011.

Vidimo lahko torej, da se v Republiki Sloveniji na področju varstva in zaščite živali omembe vredne sodbe dogajajo večinoma šele v zadnjem obdobju, medtem ko bi se lahko reklo, da je v preteklosti na tem področju bilo narejenega oz. doseženega bore malo. Kljub temu pa gre upati, da bodo zgoraj opisani primeri marsikomu v poduk in opozorilo, da se izvajanje zakonodaje na tem področju vendarle prebuja ter da je smotrno upati, da bo v bodoče, na željo mnogih posameznikov in društev, ki se že leta bojujejo za dobrobit živali, samo še bolj pogosta.

8 PREDLOG SPREMEMB

8.1 Kritika zakonodaje in sprememba pravno-statusnega položaja živali

Ena največjih pomanjkljivosti naše ureditve je nedvomno nadzor nad izvajanjem zakonodaje, za katerega je pri nas trenutno zadolžena samo Veterinarska uprava Republike Slovenije, kar lahko izvemo iz 42. člena ZZZiv, ki navaja: *»nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona in na njegovi podlagi izdanih predpisov neposredno opravljajo uradni veterinarji, kmetijski, lovski, ribiški inšpektorji ter inšpektorji, pristojni za ohranjanje narave; vsak v okviru svojih pooblastil in pristojnosti«*, v praksi pa se jasno kaže, da samo to ni dovolj, saj se vse prepogosto srečujemo z nedoslednim izvajanjem določb s strani pooblaščenih. Poleg tega je krovni zakon na področju varstva živali, opredelitvi mučenja ter prepovedanih oblik preveč splošen, v mnogih točkah premalo jasen in detajlen in tako dopušča preveč maneverskega prostora. Jasen primer za to je dopustitev poskusov na živalih, kljub temu, da 21. člen ZZZiv določa, da se sme poskuse na vretenčarjih izvajati samo, če bo pričakovani dosežek presegel etično sprejemljivost in trpljenje živali. Zakonodaja (22. člen ZZZiv) pri nas prepoveduje poskuse živali v zgolj izobraževalne namene, razen v primeru da ciljev ni mogoče doseči z drugimi učnimi pripomočki. Že samo enačenje živali z učnimi pripomočki se mi v tem kontekstu zdi popolnoma zgrešeno in strinjam se s Koritnikom (2006, 4) ki trdi, da je ne glede na zakonsko urejenost nemogoče spregledati pomisleke o možnosti etične sprejemljivosti prevlade zgolj teoretično verjetnega zmanjšanja trpljenja v prihodnosti nad gotovim trpljenjem v danem trenutku ter dvoličnosti, ki je sicer stara znanka v človeški družbi.

Slabo stanje pri nas pa je bilo povod, da je bil na tiskovni konferenci marca leta 2010 predstavljen osnutek strokovnih podlag za nujne spremembe zakonodaje o varstvu živali v Sloveniji kateri je kasneje bil tudi posredovan vladi RS. Leto zatem je strokovni svet za zaščito živali odprl javno razpravo o spremembi ZZZiv, v katerem so bile predlagane številne izboljšave in dopolnitve obstoječe zakonodaje. Med drugim je Valpatič (2011), predsednik društva za osvoboditev živali in njihove pravice, zapisal, da imajo živali svojo osebnost, pravico do življenja, dostojanstva in primerne življenja, ter da ima vsaka žival pravico do nedotakljivosti svoje telesne in duševne celovitosti.

Kot ugotavlja Keresteš (2006, 5), je v 20. stoletju pravo napredovalo do te točke, da je priznalo, da živali kljub vsemu ne gre enačiti s kamnom, saj so živali živa bitja, in glede na vrsto bolj ali manj podobna človeku in si zato zaslužijo nekaj več pozornosti pravnega reda. Kot navaja dalje, je iz besedila 15. člena stvarnopravnega zakonika, ki stvar definira kot samostojen telesni predmet, ki ga človek lahko obvladuje povsem jasno, da živali v celoti odgovarjajo opisu, vendar sama ne delim njegovega mnenja, temveč mnenje profesorja Regana (1983, 243), ki je trdil, da je *»nečloveštvo«* živali tisto, za kar jih gre imenovati subjekti življenja, in kot take nosilce pravic. In čeprav samo ljudje poznamo moralo in zavest,

in imamo moralna načela ter smo kot taki sposobni razumeti kaj je prav in kaj narobe, pa dojenčki in nekatere umsko bolne osebe tega niso sposobne. Dalje piše, da zato, ker so moralne pravice ljudi, ki jih imamo na podlagi nekaterih kognitivnih sposobnosti in ker so te sposobnosti prav tako značilnost vsaj nekaterih vrst živali, morajo te živali imeti enake pravice kot ljudje. Zanj imajo živali intrinzično vrednost kot subjekti in jih zato ni mogoče uporabljati kot sredstvo za dosego cilja.

Medtem ko je torej za nekatere vprašanje živalskih pravic zgolj teoretična tematika pa Cavalieri (1999, 175) predlaga rešitev v t.i. razširjeni teoriji človekovih pravic. Avtorica v svojem delu ne poskuša človekovih pravic aplicirati na živali, vendar s tem, ko si zastavlja vprašanje moralnega statusa živali pravnim aktivistom daje v roke orodje, s katerim bo nekega dne moč pobiti obstoječo dominacijo človeka nad živalmi. V svojem delu obravnava tudi koncept specizma, kar pripisuje moralni status posameznim bitjem na podlagi njihove pripadnosti biološki vrsti in ga kot neupravičeno obliko diskriminacije postavlja ob bok rasizmu in seksizmu. Človekove pravice so pravice vseh ljudi, zapisane v različnih mednarodnih deklaracijah,¹¹ kot tudi v Ustavi RS. Namen opredelitve človekovih pravic je omogočanje razvijanja in uporabe človeških kvalitete, ki pokrivajo področje morale ter imajo znotraj države institucionalni položaj ter določajo moralni status bitij, na katera se nanašajo. Za to sfero pa se zahteva zgolj to, da je akter bitje, ki ima cilje in si želi te cilje doseči, tukaj ni potrebna razumnost ali katera druga višja kvaliteta, ki je značilnost zgolj ljudi in ne tudi živali.

8.2 Poostreno izvrševanje nadzora in uvedba živalske policije

Problematika na področju pravnega varstva živali, ki sem jo v nalogi že izpostavila, je predvsem nezadosten nadzor nad prekrškariji ter neustrezno in neučinkovito izvajanje zakonodaje. V praksi bomo tako ob prijavi mučenja živali nemalokrat priča policistom, ki bodo prijavitelja skušali preusmeriti na kakšno drugo institucijo, z izgovorom, da oni niso pristojni ter naj se obrnemo na razna društva, ki delujejo v dobrobit živali, a v resnici se kaj hitro pokaže, da tovrstna društva pri izvajanju zakona nimajo nikakršnih pooblastil. V primeru zelene prijave mučenja živali ostane tako samo ena možnost, to pa je inšpekcija, ki pa je v mnogo primerih neprimerna in nekompetentna. Ko opazimo žival v zelo slabih pogojih, kateri niso zagotovljeni niti minimalni pogoji bivanja, ko naletimo na maltretiranje živali v javnosti ali pa, ko je žival hudo bolna in je moč sklepati, da rabi takojšnjo pomoč, v takih primerih se izkaže, da bi inšpekcija prišla prepozno. In čeprav ZZZiv jasno določa odstavke neprimernega ravnanja, za katere je pristojna policija, pa je v praksi velikokrat tako, da policistom »zmanjka časa«, saj velja, da je človeško življenje v nevarnosti več vredno od živalskega.

¹¹ Splošna deklaracija človekovih pravic je deklaracija v kateri so očrtane osnove človekovih pravic, in je bila sprejeta s strani skupščine Združenih narodov na svojem zasedanju leta 1948, na: <http://www.un.org/en/documents/udhr/>.

Za velik del prijav s področja mučenja živali je tako pri nas zadolžena Veterinarska uprava, posledično je iz leta v leto preobremenjena, čakalne dobe se daljšajo, prav tako kot tudi povprečen čas razrešitve posameznih vlog. Iz tega razloga VURS v javnosti velja za nezanesljivo, počasno in neefektivno organizacijo, ki živalim ni v pomoč. Preobremenjenost VURSa in pa številne prijave in novice v zadnjem času kažejo, da se pri nas na tem področju stvari premikajo na bolje. Po dolgoletnem zatišju smo bili v preteklih dveh letih priča kar dvema primeroma mučenja živali, katera sta se končala z zaporno kaznijo. Prav ta dva primera sta bila glavni povod za ponovno javno razglabljanje o živalski policiji v medijih in na spletu. In čeprav za živalsko policijo pri nas po mnenju vodje horjulskega zavetišča Polone Samec naj še ne bi bilo zadostne zakonske podlage, pa jo sama, prav tako kot mnogo društev in aktivistov, podpira. Navaja tudi, da je pri takem vprašanju zahtevana visoka mera previdnosti, saj je za tako stvar potrebnega veliko znanja in izkušenj. Kot primer navaja posebne situacije, ko je potrebno strokovno znanje, posledica pomanjkanja le-tega pa bi lahko vodila v še večjo katastrofo. Poudarja tudi, da je take pristojnosti treba zaupati nekemu, ki bo to počel s srcem (Košak 2010).

Če se torej vrnem k nadzorstvu, je v 42. členu ZZZiv določeno, da nadzorstvo nad izvajanjem določb drugega in tretjega odstavka 11. člena, 12. člena ter prve, druge, četrte, pete, šeste, devete in petnajste alineje 15. člena istega zakona poleg uradnih veterinarjev in inšpektorjev opravlja tudi policija. Kocbek (2010, 320-322) je mnenja, da podane pristojnosti policije v določenih primerih niso izvedljive ali pa je postopek povezan z nepotrebnim dodatnim preverjanjem in da bi z ustanovitvijo policije za živali lahko trenutne pristojnosti policije bistveno povečali, postopki bi bili krajši, več bi bilo tudi izdanih kazni, kar je pri vsem tem bistvenega pomena, saj sem tudi sama, tako kot avtor mnenja, da je najbolj učinkovita tista kazen, ki kršitelja doleti takoj po storitvi prepovedanega dejanja. Avtor v zvezi z opisano problematiko navaja tri predloge: velik del odgovornosti za zaščito živali se prenese na policijo oz. enote vodnikov službenih psov. V tem primeru dodatnih stroškov ne bi bilo, razen stroškov plač ter stroškov morebitnih novih zaposlenih s pooblastili za delo na tem področju. Drugi predlog, ki ga navaja, je ustanovitev javnih služb v večjih veterinarskih postajah, z delnimi pooblastili policistov. Tukaj bi bili stroški višji kot v predhodnem primeru, saj bi bila potrebna sredstva za zagotovitev novega prostora, plač, izobraževanja, primernih vozil itd. Po njegovem mnenju bi bilo tudi potrebno urediti področje s prenosom pristojnosti na varnostne službe. Medtem ko se mi prva dva predloga zdita primerna in možna za dejansko uveljavitev v praksi pa verjamem, da pri zadnjem ne bi bilo tako. Varnostne službe nikakor niso primerne za tovrstno delo, zaposleni pa nimajo nobenih kompetenc in strokovnega znanja za delo z živalmi, kar je v tem primeru nujno potrebno.

Tako kot Kocbek tudi vedno več ljudi podpira ustanovitev živalske policije po zgledu Združenih držav Amerike. Ta v Ameriki sodeluje z organi pregona, njihove naloge pa so zagotavljanje varnosti živali, zaščita živali pred zlorabo, reševanje poškodovanih in zapuščenih živali ter nadzorovanje trgovin z živalmi ter podobne dejavnosti. Tako živalska

policija v Ameriki, kot tudi v nekaterih drugih evropskih državah, pa je financirana iz prostovoljnih prispevkov in ne iz državnih proračunov. Tudi pri nas se s to idejo ukvarjamo že precej časa, a za to še nimamo primerne zakonodaje, saj pri nas društva niso organizirana na način, da bi bila sposobna izvajati tako nalogo, ZZZiv pa skrb za zapuščene živali nalaga lokalnim skupnostim (Medvešček in Ščuka 2010).

9 SKLEPNE UGOTOVITVE

Tako surov, brezbrizen in krut odnos, ki smo mu danes priča s strani človeške vrste, je pokazatelj problema, ki se na tem področju vse bolj razširja, saj ne glede na navedena določila in zakonodajo društva za dobrobit živali po državi ugotavljajo, da je položaj živali relativno slab. Res je, da je nadzor pri nas kljub dokaj primerni zakonodaji nezadosten, vendar tudi boljši nadzor ne bi popolnoma odpravil problema. Bistvena težava je namreč v človekovem brezbriznem odnosu do živali. Dokler bo pri nas prevladovala antropocentrična mentaliteta in bo človek prepričan, da mu človeška inteligenca dopušča prevladovanje nad živaljo, tudi boljša zakonodaja in bolj rigorozne sankcije tega ne bodo mogle popolnoma odpraviti, temveč zgolj omejiti. Prave in iskrene človeške barve se namreč pokažejo v našem odnosu do bližnjega, kar zavzema tudi živali in naravo. Do tistega torej, kar nas vsak dan obkroža, kar je bilo tukaj pred nami in si človeška vrsta že dolga leta prizadeva podrežati na vse mogoče načine, saj se to ni sposobno maščevati, kot se je sposoben človek.

Kot ugotavljam v svojem delu, je ena največjih pomanjkljivosti na področju naše zakonodaje nedvomno njeno izvajanje, premalo specializiranega kadra s potrebnimi pooblastili in pristojnostmi. Veterinarska uprava RS kot edini organ, ki pri nas razpolaga s pravnimi pooblastili ukrepanja v primeru kršitve Zakona o zaščiti živali, je absolutno premalo. Posledice, kot so neučinkovitost, počasnost in neodzivnost VURS-a, bi tako lahko odpravili z uvedbo novega organa. Kljub vsem dejstvom, ki so del te naloge in tudi del vprašanja in dilem svetovnih razsežnosti, pa sama ne delim mnenja Keresteša (2006, 16), ki trdi, da bi vsak trenutni korak v smer priznavanja pravic živalim naletel na vrsto neodgovorjenih vprašanj in da še ni prišel čas za takšne korake. Menim namreč, da je prišel čas, ko živali ne bi več smele biti zgolj orožje ali predmet v roki za dosego človekovih ciljev. Morala kot taka lahko namreč vpliva na vsebino pravnih norm, lahko pa je tudi obratno. Pravo lahko oblikuje neko normo, ki jo v daljšem obdobju ljudje ponotranjijo in postane moralna. Morda je pravni sistem tisti, ki lahko tukaj nekaj naredi in oblikuje moralo ljudi na tem področju, saj bi uveljavitev sistema živalskih pravic za živali brez dvoma predstavljala zanesljivejše varstvo in ljudi odvracala od nehumanega ravnanja z njimi.

Ali je to glede na trenutno stanje v naši državi, kjer kaže, da so vsa ostala področja pred tem, še sploh v obdobju, ki nam finančno ne prizanaša, sploh realno pričakovati, pa je povsem drugo vprašanje. Morda bi bilo smotrneje najprej začeti graditi na svoji lastni morali, prepričanjih in vrednotah, živali sprejeti za sebi enakovredne in poskušati ponovno vzpostaviti sožitje z njimi, kot so ga poznali naši predniki. V ozir temu naj tukaj poudarim, da to vsekakor ni popolno delo, naloga, ki bi obravnavala vse probleme o tej tematiki, niti to ni bil njen namen. Je le poskus preusmeriti vsaj nekaj pozornosti na področje, ki si jo zagotovo zasluži, z upanjem, da bodo tukaj navedeni pomisleki, pa čeprav le malo, razširili naša obzorja.

LITERATURA

- Aleksič, Jure. 2010. Zdaj žanjemo to, kar smo klali. *Mladina* 10 (38): 48-51.
- Andre, Claire in Manuel Velasquez. 1988. Of cures and creatures great and small. *Issues in Ethics* 1 (3): 1-3.
- Beirne, Piers. 2009. *Confronting animal abuse*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Bežek, Božidar in Franc Regally. 2011. Občni državljski zakonik. V *Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru*, ur. Borut Holcman, 75-317. Maribor: Pravna fakulteta.
- Cavalieri, Paola. 1999. *La questione animale: per una teoria allargata dei diritti umani*. Turin: Editore Boringhieri.
- Darwin, Charles. 1871. *The Descent of Man and Selection in Relation to Sex*. New York: Princeton University Press.
- Descartes, René. 2004. *Meditacije o prvi filozofiji, v katerih je dokazano bivanje božje in različnost človeške duše in telesa*. Ljubljana: Slovenske matice.
- Esih, Danijel. 2010. *Živali niso stvari in pravna ureditev v Švici, Nemčiji, Franciji, Italiji in Liechtensteinu*.
[Http://www.studentskapraksa.si/index.php?type=page&pageid=100&mid=46](http://www.studentskapraksa.si/index.php?type=page&pageid=100&mid=46)
(10.7.2012).
- Hardouin, Fugier E. 2006. *From animal suffering to animal welfare: the progressive attainment of animal rights in Europe*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Inglehart, Ronald. 1990. *Cultural shift in advanced industrial society*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Keresteš, Tomaž. 2006. *Živali v pravu – med objektom in subjektom*. V *Zbornik Pravne fakultete Univerze v Mariboru*, ur. Borut Holcman, 1-18. Maribor: Pravna fakulteta.
- Kocbek, Drago. 2010. Uvozimo živalsko policijo. V *Zbornik referatov: uporaba službenih psov*, ur. Adil Huselja in Nina Djordjević, 313-322. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve; Policija.
- Koritnik, Boštjan. 2006. Nekaj pogledov na pravno ureditev varstva živali pred mučenjem. *Priloga Pravne prakse* 25 (7-8): 1-8.
- Košak, Klemen. 2010. *Slovenija bi imela živalsko policijo*.
[Http://www.siol.net/novice/slovenija/2010/07/vsi_bi_imeli_zivalsko_policijo.aspx](http://www.siol.net/novice/slovenija/2010/07/vsi_bi_imeli_zivalsko_policijo.aspx)
(31.7.2012).
- Medvešček, Nataša in Anja Ščuka. 2010. *Uvozimo živalsko policijo*.
[Http://www.zurnal24.si/uvozimo-zivalsko-policijo-clanek-70061](http://www.zurnal24.si/uvozimo-zivalsko-policijo-clanek-70061) (14.6.2012).
- Medvešček, Nataša. 2011. *Odsekal glavo, ostal nekaznovan*. [Http://www.zurnal24.si/odsekal-glavo-ostal-nekaznovan-clanek-125195](http://www.zurnal24.si/odsekal-glavo-ostal-nekaznovan-clanek-125195) (2.4.2012).
- Miklavec, Nuša. 2011. *Delo za dobrobit živali je delo z ljudmi*. [Http://www.dzzz.si/sl/delo-za-dobrobit-zivali-je-delo-z-ljudmi.html](http://www.dzzz.si/sl/delo-za-dobrobit-zivali-je-delo-z-ljudmi.html) (29. 7.2012).
- Ornik, Dragica. 2011. Novosti evropske zakonodaje o zaščiti poskusnih živali. *Acta Agriculturae Slovenica* 98 (1): 63-76.

- Perše, Martina. 2008a. Smernice na področju poskusov na živalih. *Acta Agriculturae Slovenica* 92 (2): 163-171.
- Perše, Martina. 2008b. Poskusi na živalih v Sloveniji v številkah. *Zdrav vestnik* 77 (5): 395 – 400.
- Perše, Martina. 2010. *Poskusne živali, skrb za živali in kvalitetne raziskave*. Ljubljana: Medicinska fakulteta Univerze v Ljubljani.
- Pličanič, Senko. 2003. *Temelji ekološkega prava*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Prodanovič, Peter. 2002. Standardi altruističnega pravnega varstva živali. *Pravna praksa* 21 (42): 17-18.
- Regan, Tom. 1983. *The case of animal rights*. Los Angeles, CA: University of Carolina Press.
- Siard, Nataša in Andrej Šalehar. 2008. Odnos do domačih živali v slovenskem okolju – nekaj zgodovinskih pričevanj. *Kmetovalec* 3: 15-17. [Http://www.genska-banka.si/fileadmin/uploads/Zgodovinski_viri/Siard_08_Odnos_zivali.pdf](http://www.genska-banka.si/fileadmin/uploads/Zgodovinski_viri/Siard_08_Odnos_zivali.pdf) (16.7.2012)
- Singer, Peter. 1990. *Do animals feel pain?* New York: Avon Books.
- Strojin, Tone. 1994. *Osnove prava okolja*. Ljubljana: Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije.
- Šubic, Miran. 2003. *Mučitelji mačk svoje odslužili*. [Http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/69089](http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/69089) (1.8.2012).
- Tement, Tina. 2010. *Pravno varstvo živali pred mučenjem: primerjalni pregled ureditve v drugih državah in rešitve primerne za izboljšanje slovenske zakonodaje*. Diplomsko naloga, Pravna Fakulteta Maribor, Univerza v Mariboru.
- Valpatič, Slavko. 2011. *Eko pismo: Predlogi za spremembo Zakona o zaščiti živali*. [Http://www.ekomagazin.si/Samostojne-vsebine/Eko-pisma/Predlogi-za-spremembo-Zakona-o-zasciti-zivali.html](http://www.ekomagazin.si/Samostojne-vsebine/Eko-pisma/Predlogi-za-spremembo-Zakona-o-zasciti-zivali.html) (9.6.2012).
- Watson, Stephanie. 2009. *Animal testing: Issues and ethics*. New York: The Rosen Publishing Group, Inc.

PRAVNI VIRI

Ustava RS. *Uradni list RS*, št. 33/91, 42/97, 66/00, 43/03, 68/06.

Bonnska konvencija. *Uradni list RS*, št. 72/98.

Direktiva 86/609/EEC Evropskega parlamenta in Sveta o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic o varstvu živali, ki se uporabljajo za poskusne in druge znanstvene namene. *Uradni list EU*, št. L 358/29.

Konvencija ETS. *Uradni list RS*, št. 20/06.

Konvencija o biološki raznovrstnosti. *Uradni list RS*, št. 30/96.

Konvencija o mednarodni trgovini z ogroženo prosto živečimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. *Uradni list RS*, št. 110/99.

Ramsarska konvencija. *Uradni list RS*, št. 15/92.

Universal declaration of animal rights. [Http://www.ch-br.net/quatropatasecia/e/infos/animal_rights.htm](http://www.ch-br.net/quatropatasecia/e/infos/animal_rights.htm) (12. april 2012).

Kazenski zakonik (KZ-1). *Uradni list RS*, št. 55/08, 66/08, 39/09, 55/09, 73/09-19.

Zakon o ohranjanju narave (ZON). *Uradni list RS*, št. 96/04, 61/06, 63/07, 395/06-24, 64/07-13, 117/07, 76/07-9, 32/08, 386/06-32.

Zakon o varstvu okolja (ZVO-1). *Uradni list RS*, št. 41/2004, 70/2008.

Zakon o veterinarstvu (ZVet-1). *Uradni list RS*, št. 33/01, 110/02, 45/04, 62/04, 141/01-17, 93/05.

Zakon o zaščiti živali (ZZŽiv). *Uradni list RS*, št. 43/07, 126/2003, 20/2004, 61/2006, 14/2007, 43/2007.

Zakon o živinoreji (ZŽiv). *Uradni list RS*, št. 18/02, 110/02, 8/03, 110/02, 45/04.

Zakon o policiji (ZPol). *Uradni list RS*, št. 49/1998, 407-98-25, 93/2001, 56/2002, 26/2003, 48/2003, 272/98-26, 79/2003, 110/2003, 43/2004, 50/2004, 54/2004, 56/2004, 62/2004, 63/2004, 102/2004, 14/2005, 53/2005, 70/2005, 98/2005, 113/2005, 3/2006, 36/2006, 152/03-13, 78/2006, 107/2006, 14/2007, 42/2009, 47/2009, 54/06-32, 48/2009, 66/2009, 22/2010, 26/2011, 271/08-19, 58/2011, 40/2012.

Zakon o društvih (ZDru-1). *Uradni list RS*, št. 61/2006, 91/2008, 380/06-11, 102/2008, 57/07-7, 58/2009, 39/2011, 64/2011.

DRUGI VIRI

Društvo za osvoboditev živali. 2012. *Varuh pravic živali*. [Http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?pnm=02473](http://www.osvoboditev-zivali.org/index.php?pnm=02473) (27.7.2012).

Inšpekcijski svet Republike Slovenije. 2011. *Letno poročilo inšpekcijskega sveta za leto 2010*. Poslovni dokumenti, Inšpekcijski svet Ljubljana.

Policija. 2011. *Letno poročilo o delu policije za leto 2010*. Poslovni dokumenti, Ministrstvo za notranje zadeve; Policija.

Veterinarska uprava Republike Slovenije. 2010. *Seznam registriranih zavetišč*. [Http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/registri/seznami/zavetisc_a310510.pdf](http://www.vurs.gov.si/fileadmin/vurs.gov.si/pageuploads/PDF/registri/seznami/zavetisc_a310510.pdf) (30. 6. 2012).

Veterinarska uprava Republike Slovenije. 2011a. *Letno poročilo 2010*. Poslovni dokumenti, Veterinarska uprava Republike Slovenije.

Veterinarska uprava Republike Slovenije. 2011b. *Poskusi na živalih*. http://www.vurs.gov.si/si/za_prebivalce_in_pravne_osebe/zascita_zivali/poskusi_na_zivalih/ (2.8.2012).

PRILOGE

Priloga 1: Osnutek predloga zakona o spremembah in dopolnitvi Zakona o zaščiti živali

PREDLOG ZAKONA O SPREMEMBAH IN DOPOLNITVAH ZAKONA O ZAŠČITI ŽIVALI

1. člen

V Zakonu o zaščiti živali (Uradni list RS, št. 43/07 – uradno prečiščeno besedilo) se 4. člen spremeni tako, da se glasi:

»Mučenje živali« je:

- vsako ravnanje ali opustitev ravnanja, storjeno naklepno ali iz malomarnosti, ki živali povzroči nepotrebno trpljenje;
- nepotrebna ali neprimerna usmrtitev živali.

Še posebej predstavlja mučenje:

- zbadanje živali, stiskanje, natezanje ali zvijanje delov telesa živali, obešanje, če ne gre za strokovne posege, udarjanje, potapljanje ali drugačno dušenje živali, metanje, suvanje ali namerno povoženje živali ter spolna zloraba živali;
- izpostavljanje živali ognju, vročim, jedkim ali strupenim sredstvom ter drugim fizikalnim ali kemičnim učinkom v nasprotju z določbami tega zakona;
- prisilno hranjenje, če to ni v zdravstvene ali v znanstveno-raziskovalne namene, puljenje perja živi perjadi, trganje rib s trnkov in druga podobna dejanja v nasprotju z določbami tega zakona;
- streljanje živali ne glede na vrsto orožja oziroma strelne naprave;
- obmetavanje s petardami ali drugimi pirotehničnimi sredstvi, obmetavanje s kamenjem ali drugimi predmeti, nastavljanje pasti, razen tistih, ki živali usmrtijo v trenutku in so namenjene za usmrtitev gospodarsko škodljivih glodalcev, zank in limanic razen uporabe lovilnih naprav, ki živali ne poškodujejo;
- organiziranje borb živali, uporaba živali za borbe, spodbujanje ter šolanje živali za borbo z drugo živaljo, sprejemanje vstopnine za borbe živali, oglaševanje borb živali, zagotavljanje informacij o borbah živali z namenom omogočanja ali spodbujanja udeležbe na borbah, organiziranje stav v povezavi z borbami živali in sodelovanje pri stavah, sodelovanje na takšnih borbah ter prisostvovanje na borbah živali, če za to ne obstaja razumno opravičilo ali kakšno zakonsko pooblastilo;
- uporaba živih živali za hrano ali vabo; izjemoma je dopustna uporaba živih živali za hrano,

Priloga 1

če so pogoji približani pogojem v naravi ali če je to neizogibno potrebno;

- preobremenjevanje živali, uporaba plemensko nezrelih živalih (premladih ali spolno nezrelih živali), onemogočanje potrebnega počitka, uporaba bolne, ranjene, poškodovane ali ustrahovane živali oziroma njeno fizično izkoriščanje, preobremenjevanje s tekom ob prometnem sredstvu ter vzpodbujanje živali s poživili (doping);
- vzreja, vzgoja in šolanje na način in s pripomočki, ki živali povzročajo bolečine ali kako drugače škodijo njenemu zdravju;
- preganjanje v naravnem ali urbanem okolju živečih živali in preganjanje s pogonom, strašenjem ali z nepotrebnim pregonom iz njihovih zavetišč ali gnezdišč; to ne velja za lovski pogon, brakado ali pritisk, če se izvede v skladu s predpisi o lovstvu, ter za izvajanje veterinarskih ukrepov;
- lov na divjad v času lovopusta, lov na vodeče samice v času poleganja in dojenja mladičev ter neupravičena opustitev zasledovanja obstreljene divjadi;
- namerna trajna ali začasna zapustitev živali;
- krmljenje živali s snovjo, ki ji povzroča, trpljenje, poškodbe ali smrt;
- izpustitev prostoživeče živali, ki je bila vzrejena s pomočjo človeka, v naravo, če ni pripravljena za preživetje v naravnem okolju;
- lov divjadi z namenom gojenja v nasprotju s predpisi o lovstvu in ribištvu;
- zadrževanje prostoživečih živali v neregistriranih živalskih vrtovih;
- reja vretenčarjev, ki kažejo sami ali njihovi potomci dedne napake, ki povzročajo trpljenje živali; ta prepoved ne velja za rejo gensko spremenjenih organizmov v zaprtem sistemu, če reja poteka v skladu s predpisi, ki urejajo ravnanje z gensko spremenjenimi organizmi;
- posegi na živalih, opravljeni v nasprotju s predpisi;
- opustitev katerega od pogojev iz prvega odstavka 7. člena tega zakona, ki živali povzroči nepotrebno trpljenje;
- reja živali za proizvodnjo krzna.

Ne glede na določbe prejšnjega odstavka so dovoljena naslednja ravnanja:

- a) odlov živali v skladu s predpisi o lovstvu in ribištvu;
- b) odvzem živali iz narave v skladu s predpisi, ki urejajo ohranjanje narave, lovstvo in ribištvo;
- c) streljanje gojene divjadi v oborah, kadar živali ni mogoče fiksirati z namenom zakola oziroma bi to dejanje ogrožalo varstvo in zaščito ljudi oziroma živali;
- d) omama, anestezija ali usmrtitev nevarnih živali, če je to povezano z varstvom in zaščito ljudi ali živali.

2. člen

V 5. členu se v drugi točki prvega odstavka črta besedilo "krzna".

3. člen

V 7. členu se črta tretji odstavek.

4. člen

15. člen se črta.

5. člen

V 17. členu se črta drugi odstavek.

6. člen

V 20. členu se v prvem odstavku črta besedilo "in se šteje za mučenje živali" ter besedilo "ki je storjeno naklepno".

Priloga 1

V drugem odstavku se v peti alinei besedilo spremeni tako, da se glasi:

"krajšanje repov psom, razen mladičem, ki niso starejši od 5 dni in za katere veterinar potrdi, da bodo verjetno uporabljeni kot službeni psi in so temu namenu primerne pasme ter psom, če je poseg v korist živali; navedene posege lahko opravi le veterinar".

7. člen

V 21. členu se črta deveti odstavek.

8. člen

V 25. členu se črtata tretji in četrti odstavek.

9. člen

V 26. členu se v prvem odstavku v sedmi alinei črta besedilo "ali krzna".

Enajsta alineja prvega odstavka 26. člena se črta.

Tretji odstavek se črta.

10. člen

V 31. členu se v petem odstavku številka "30" nadomesti s številko "60".

11. člen

V 42. členu se v prvem odstavku za besedilom "uradni veterinarji," doda besedilo "živalski policisti".

Drugi odstavek se spremeni tako, da se glasi:

"Nadzorstvo nad izvajanjem določb prve, druge, četrte, pete, šeste, devete in petnajste alineje drugega odstavka 4. člena, drugega in tretjega odstavka 11. člena ter 12. člena tega zakona poleg oseb iz prejšnjega odstavka opravlja tudi policija."

12. člen

V 43. členu se v prvem odstavku v prvi alineji v zadnjem stavku podpičje nadomesti s piko. Doda se nov tretji stavek, ki se glasi:

"Brez odredbe pristojnega sodišča ter brez predhodnega obvestila in dovoljenja pravne ali fizične osebe sme inšpektor vstopiti v stanovanjske prostore, kjer se nahajajo ali obstaja utemeljen sum, da se nahajajo živali, ki so zaprte v nezdravih razmerah oziroma za katere ni primerno poskrbljeno, o čemer se mora sestaviti poročilo z dokazi, da je šlo za nujno oskrbo in zaščito živali;"

V prvem odstavku se v peti alineji besedilo spremeni tako, da se glasi:

"usmrtiti ali odrediti usmrtitev ali zakol živali na stroške skrbnika, če gre po mnenju veterinarja za neodpravljljive bolečine ali poškodbe, ali če gre za nevarno žival ter brez odobritve veterinarja, če žival tako trpi, da ni moč čakati veterinarja;"

V prvem odstavku se v trinajsti alineji pred obstoječim besedilom doda besedilo "namestiti in oskrbeti ali".

V prvem odstavku se v štirinajsti alineji pred obstoječim besedilom doda besedilo "uloviti, prevažati, namestiti in oskrbeti ali".

13. člen

V 45. členu se v prvem odstavku dodata nova prva in druga točka, ki se glasita:

"1. naklepno ali iz malomarnosti povzroči živali nepotrebno trpljenje ali jo po nepotrebem ali neprimerno usmrti (prvi odstavek 4. člena);

2. stori katero od ravnanj iz drugega odstavka 4. člena tega zakona."

Ostale točke prvega odstavka se ustrezno preštevilčijo.

Doda se nov četrti odstavek, ki se glasi:

"Za prekršek iz prve, druge, šeste, osme in trinajste točke prvega odstavka tega člena storjen več kot enkrat se lahko poleg globe izreče tudi ukrep odvzema živali ter prepovedi stikov dosedanjemu skrbniku živali in prepovedi skrbništva nad vsemi ali posameznimi vrstami

Priloga 1

živali v trajanju do 2 let ali pa le opozorilo o možnosti prepovedi skrbništva nad živalmi, če je verjetno, da bo opozorilo zadoščalo pri odvracanju od ponovne storitve prekrška iz prve, druge, šeste, osme in trinajste točke prvega odstavka tega člena. Če je prepoved kršena, se žival odvzame."

14. člen

V 46. členu se v prvem odstavku doda nova prva točka, ki se glasi:

"1. ne zagotovi katerega od pogojev iz prvega odstavka 7. člena tega zakona;"

V prvem odstavku se črta dosedanja deseta točka.

Ostale točke se ustrezno preštevilčijo.

15. člen

V 46.a členu se v prvem odstavku črta dosedanja tretja točka, ostale točke se ustrezno preštevilči.

